

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

VII. Christus Legislatur summus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79582)

Vobis dixit, non mihi. Veniet ut quibus est gloria de regno, sit de familiaritate fiducia. Et regni eius non erit finis. Qui eius aduertum credis, gaude quia regnum sine fine promissit; ubi est sine successore militia, ubi sunt perpetuae dignitates. Sed quid est quod permansura non ambiunt, qui ambiunt transitura? Quod est, quid est, quod caducos honores aut comparant, & nolunt gratis accipere sempiternos? Fratres hic parantur officia, hic decernuntur loca, hic honores designantur. Hic qui non de Evangelij fide acceperit codicillos, ibi eternarum infulas non habebit dignitatum.]

~~~~~

CAPVT VII.

Christus, Legislator summus.

604 **E**VM haecenus disputatum sit de regia Christi potestate, non possumus de potestate eius legislatiua filere. Haec enim potestas, est regia potestatis velut appendix, & conlectarium. Vnde Iulianus cum de Christo dixisset cap. 33. *Dominus Rex noster; subdit, Dominus legislator noster.* Et Clemens Alexandr. *stromatum fere in fine, ac Celsus apud Origenem lib. 5. sub medium, ex Pindaro, addunt, [Lex est Rex omnium mortalium,] Quod ad nexum regia & legislatricis potestatis perspicuum, iuuare potest.*

Ablegata impropria legislatio per sanctum exemplum, Christo licet maxime congruens.

Non est autem hic quaestio de Christo legislatore, ad eum improprium modum quo S. Petrus apud Clementem Alexandrinum 1. *stromatum fere in fine*, vocat Christum, *legem, & rationem* Et aequè eodem sensu, vocare poterat legislatorem, quatenus nimirum vitae eius exempla, sunt norma viuendi, vel certe quatenus eius facta, sunt totidem Dei leges, quibus dirigamur. Sic enim S. Chrysostomus in Plal. 1. illud, *in lege eius meditabitur*, accipit de Christo, sic scribens. [Et quamam est ea lex, nisi Christus qui inenarrabiliter est ex Patre genitus, nec est scriptus in tabulis lapideis: *Ex Sion enim egredietur lex, & verbum Domini ex Hierusalem.* Qui lex quidem dicitur, ut qui in se ferat paterna consilia. Verbum autem seu ratio, ut qui à Patre sit inseparabili.]

Pulchrè item Victor Carthennensis lib. de poenit. cap. 24. [Omne quod Dei filius Dominus Iesus Christus, qui est via veritas & vita locutus est, lex est, & sub exemplo sui fieri docuit, quod nobis in scripto mandauit.] Adde etiam, quia per Christum tanquam per vitae normam iudicandi sumus. Quam causam denominandi Christum legem, fuscè prosequitur Elias ad primam Orat. Nazianzeni. In hunc ipsum sensum Philo initio libri de Abraham ordiens tractationem de magnis plerisque viris legis naturae ac scriptae, post expensos quinque libros legis scriptae, ait auspicari se velle à generatibus & quasi exemplaribus legibus. [Haec sunt

(inquit) virique rectè ac sine culpa vixerunt, quorum virtutes publicatae sunt in scriptum literarum tabulis, non tantum ad laudem illorum, verum etiam ad lectores in emulationem prouocandos. Fuerunt enim illi, animatae rationalesque leges, duabus de causis venerabiles: altera quoniam ostendunt quod praecepta legis à natura non discrepant: altera; quod hinc liquet, non esse opus magno labore ad exigendam vitam iuxta legum regulam; quando illi prisci ante leges singillatim proditas, non scripto iure vii, pari felicitate atque felicitate vixerunt. Ut merito quis dicere possit, leges scriptas nihil aliud esse quam vitam Patrum commentarios, in quibus eorum dicta factaque narrantur.]

605 Idem lib. de vita Moysi, quomodo Principium vita in utramque partem sit lex subditis, aperit his verbis. [Ne illud quidem ignotum est, quod claros viros imitantur oblecturi & ignobiles, sua sponte sequendo, quocumque viderint illos contendere. Itaque si quando Princeps se totum dans voluptatibus, primus ad vitam delicatam desecit, vniuersa propemodum subditorum multitudo, ad ventrem, & ea quae sub ventre sunt, proclinet prae appetitu necessarium: nisi qui naturae benignitate, animam sortiti sunt insidiatricem sed propitiam. Quod si honestiorem, severioremque sectam ille praetulerit intemperantes quoque mutantur ad continentiam, vel metu, vel reuerentia, ut habeantur emulatores studio rum similibus. Nec enim sic insaniunt, ut se praestantionibus anteferant; Et fortasse quia legislator futurus erat, multo ante ipse lex animata, rationalisque factus est per Dei providentiam, quae necientem destinabit huic muneri.]

Tandem egregie quoque, initio libri 2. de vita Moysi, [Regis officium est, iubere quae oportet fieri, ut vetate à quibus abstinere deceat. Ceterum iussio faciendorum, & interdictio cauendorum, proprie ad legem pertinet. Atque ita consequitur, ut Rex, animata lex sit; lex verò, sit Rex iustissimus.] Sed & Gregorius Nyssenus orat. de S. Gregorio Neocæsariensi ait, Alexandrinos cupiuisse cum apud se retinere, ut esset apud eos conditor virtutis, & vitae legislator.

Hunc modum quo Christus legislator dici potest, hic non attendimus: quia non est qui consequitur munus regium, nec est tenera cum potestate praecipendi, & vi obligandi continens, sed tantum continetur vitae sanctitate, & bonis exemplis quibus Christus praetulit omnibus: & eatenus, quomodo se quisque gerere in vita debeat, factis monstrauit. At hoc, etiam priuatus quilibet praestare potest, & reuera semper ab aliquibus absque facultate legislatiua praestatur. Quod enim de suo Demetrio ait seneca, prouisum illum à Deo fuisse, ne suo saeculo testis deesset; de omnibus aequè saeculis valet: instaurare scilicet Deum, ut Iob dixit, in omni aeo testes suos; id est interprete Dido Gregorio sanctos semper viros aliquos prouidere, qui quomodo viuendum sit, factis consententur, & exemplo praescribant qui agentur, quidue declinandum. Id vnum Christum tribuere, aliud non esset, quam rectè normam & legem impropriam, id est obiectum potius & exemplorum, quam potestatem cum obligatione

gatione directiuam, qualem fert nomen legislatoris propriè dictum, vendicare Christo Domino.

Propriè dictam vim legislatiuam, qui Christo negarint.

666 Negarunt illi hanc potestatem Sectarj nuperi. Ac primum Lutherus apud Caltrum V. præceptum. Hæresi 1. & apud Bellarminum l. 4. de Instit. c. 1. Item Caluinus ab eodem adductus, & à Stapletonio in c. 3. Epistol. ad Rom. Nec non Brentius apud Lensæum l. 9. de libertate Christiana c. 9. Indè enim probat Arentius legum Ecclesiasticarum inanitatē, quod ne ipse quidem Christus, in hunc mundum venerit ut legislator. Apostoli quoque, non ut legislatores sint missi, sed ut militet dumtaxat. Eos enim misit Christus, prout ipse à Patre missus fuerat, ut ferunt illa eius verba, sicut misit me Pater, & ego mitto vos: unde sicut ipse Christus non venerat nisi ad prædicandum, ita & Apostolos mittens, dixit, *ite & prædicate Evangelium*. Concludit hinc Brentius, [Quare quanto magis Romanus Pontifex, gloriatur se successorem Apostolorum, & Vicarium Christi, tanto minorem habet auctoritatem condendorum uotuarum legum.] Sic ille, malam conclusionem, ex deterimino antecedente inferens: non esse scilicet Christi Vicarios legislatores in Dei Ecclesia, cum ne ipse quidem Christus, fuerit legislator. Rationes ducunt Sectarj ex eo quod gratia per Iesum Christum sit facta, & lex per Moysen data, sit exclusa. Idem quod alioquin non essemus adepti per Christum perfectam libertatem, nisi essemus legibus omnibus exsoluti: nec Evangelium esset quod dicitur, *sive bonum nuntium*, quia adhuc superessent onera legum. Scriptura denique ipsa noua, non esset dicenda, *pactum vel fædus d' æternæ*, siue id vertatur Testamentum, siue institutum, seu Lex, aut codex legum Christi.

Agnoscunt eam Scriptura & Patres.

Contrarium, siue quod Christus verè ac propriè sit legislator, est ex fide certum. Ita enim definit Tridentina Synodus sess. 6. Can. 21. verbis illis. [Si quis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse, ut redemptorem cui fidant, non etiam ut legislatorem cui obediant, anathema sit.] Sunt in eandem rem Scripturæ expressissimæ, & rationes ineluctabiles, quas adducunt qui hæc in parte veritatem Catholicam tuerentur, Castro loco citato, Bellarmin. libro illo 4. de Instit. c. 5. A Rua controuersia 6. Scholastica concl. 1. & 2. Suarez 10. de legibus c. 1. & passim Hæreseologi. Ex Scripturis ergo Patrum interpretatione huc aptatis, addensat plurima Iosephus à Costa l. 4. de Christo reuelato c. 2. Sed illud egregium, quod habet Isaias c. 43. Ibi enim aperte agens de Christo, ut liquet ex textura capitis, & ibi S. Hieronymus ac Cæcilius rectè tradunt, ( ) vocat eum *legiferum nostrum*. Quid expressius, aut clarius? Neque enim fas est, ad alienum & improprium sensum trahere ac detorquere voces adeo manifestè ferentes quod intendimus: cum in acceptatione earum propria, & Christo tributa, nihil sit absurdum: imo aliquid maximè Christum decens.

Theoph. Raynaudæ de Attrib. Christi.

ut mox dicam. Præterea Ioannis 14. ipse Christus suas aliquas leges agnoscit, cum dicit, *qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me*. Et rursus c. 15. *si præcepta mea seraueritis, manebitis in dilectione mea*. Item Marci ultimo, Christus vale dicens Apostolis; iubet ut doceant omnes gentes, seruare omnia quæcumque mandasset illis.

607 Patrum testimonia adeo densa sunt, quibus Christi præcepta & leges stricte ac propriè dictas agnoscunt, ut superuacuum censeam velle aliqua specialiter proferre. Tantum appendam parua quædam testimonia, quibus Christi legislatiua potestas cum peculiari emphasi proditur. Eiusmodi est quod Iustinus Dialogo cum Triphone, Christum, *legem postremam & testamentum nunquam rescindendum* appellat, his præter cætera. [Sempiterna nobis & vltima lex, Christus datus est, & testamentum fidele; post quæ non lex vlla, non mandatum, non præceptum sequetur. Annon legisti quæ dicit Elaias? *Audite me, audite me popule meus, & Reges auribus percipite, quod lex egredietur à me, & iudicium meum: ad lucem gentium propinquat celeriter iustitia mea, & egredietur salutare meum, & in brachium meum gentes sperabunt.*] Subdit multa de nouo Testamento apud Hieremiam & Isaiam promissa, aperteque sumit Testamentum, pro lege. Tum addit. [Hanc ipsam legem spreuistis vos, & vilipendistis illud nouum Testamentum eius sanctissimum; ac ne nunc quidem accipitis: neque maiorum facinorum penitentiam agitis, adhuc enim aures vestras obturatae sunt, oculi cæcati, cor crassius redditum, sicut exclamat Ieremias: ac ne sic quidem auditis; Præsto est legislator, & non videtis.]

Autor operis de Christi Cardin. operibus, apud Cyprianum sermone de Spiritu sancto, quod de Christo legislatore vltimo, dictum à Iustino est, egregiè confirmat: Idque præsignatum fuisse tabularum priorum contractione, saluis posterioribus, non iam diuina sed humana manu conscriptis, sic exponit. [Hoc digito Spiritu sancto, in lapideis tabulis, lex primum conscripta, quinquagesimo die post egressum Israël de Aegypto, in monte Sina Moysi est commendata: sed populus nequam, & gens dura ceruicis, à quorum animis terror ille recesserat, quem mons ardens, & flammæ iuga, & clangor buccinæ, & lampades coruscæ, & horrida tonitrua nuper incusserant, in apostasiam conuersi, & de Moysi reditu desperantes, lege diuinitus missa indigni indicati sunt; quia in oculis eorum, Moyses frangens tabulas, tam verba, quam instrumenta comminuit & deleuit. Quin etiam scelus vltione patrata, reuersus in montem ad Dominum, quadraginta diebus ieiunans, & colloquens, tandem obtinuit, ut ipse alias ex laxo ad instar priorum exciderit tabulas, in quibus eandem quæ in primis fuerat Scripturam insculperet & formaret. Faciliusque & mirabili dispensatione superni iudicij, ut lex quam Sanctus scripserat Spiritus, deleteretur: & quam manus humana restituit, in posterum teneretur. Quod ea ratione credi potest sic actum, ut populus prior secundum carnem ambulans & viuens, diuinis colloquiis, & spiritalibus mandatis ostenderetur indignus; nec posse mentes perfidas sancta percipere, nec intelligere sacramenta, quæ exemplarium tegmine velabantur. Porro

Testamenti noui quæ Christo euangelizante patuit veritas, verbo Christi prolata, indissolubilis permansit, & solida deinde stabilitatis perpetuæ auctoritate fulcita est; eo quod oblatam gratiam humiles susceperunt, & quod filius inter pauperes Spiritu inuenit sibi domum in qua caput reclinaret. Et merito reprobatores, visibiles tabulæ inuisibilis Dei indicant contemptores, & ampliori dignos honore Incarnati Verbi credulos auditores, & deuotos venatores.]

608 S. Hilarius in psal. 131. eam legis Christi firmitatem expressam à Dauide censet, cum Ecclesiam Christi vocauit *locum ubi steterunt pedes eius*. [Cum statueret inquit, vno in loco ex quo decedi non oporteat, constituitur. Vbi verò pedibus statueret, illi toto corporis officio instituitur. Lex præterit, prophetia clausa est, finis eorum Christus est. Demutationis alterius, nullus locus est. In hoc in æternum standum est, ubi iam decursu legis & Prophetarum Dominus insistit. Discurre quidem per Apostolos prædicatio, quos frequenter per pedes significatos meminimus, sed in Euangelis constituitur. Illic ergo adorabitur, ubi Domini pedes, id est prædicationes nouissimæ, sine demutationis alicuius transensione constituerint.] His apertissime, vnâ cum Christi lege, potestas quoque legislatiua stabilis.

S. Ambrosius serm. 5. in psal. 118. v. 2. multa magnificè de Christo prælocutus, addit. [Oportet ut sequamur testimonia, ut peruenire possimus ad magnum testimonium, Dominum Iesum. Oportet etiam ut in præceptis Domini ambulemus, ut perueniamus ad magnum præceptum, de quo legisti: *Dilectum est antiquis, non occides: ego autem dico vobis*; hoc est, super omne præceptum dico. Itaque non usurpatori dixerim, sed verè: quia sicut sunt sancta sanctorum, ita præceptum est præceptorum.] Siue Christum ipsum, vocet *magnum præceptum*, nempe causaliter; eo modo quo à Iustino vocatus est *Lex*; siue præceptum vocet legem eius, perinde est ad rem præsentem. Est verò Emphasis in voce *præcepti præceptorum*, qua congeminatione Hebræi, quippiam in certo genere exquisitum designant. Sic enim dominant Canticum Canticorum, quod est Canticum excellentissimum; & Mysterium Mysteriorum, quod omnia transcendit mysteria. Similiter ergo præceptum præceptorum, quod est omnium eminentissimum, & lex legum quæ est super omnes leges.

S. Augustinus, ait impudenter negari quod hæc intendimus, ostendens enim 17. ciuitatis cap. 17. psalmum 109. vniuersum de Christo esse, ait inter cetera. [Inimicos poni sub pedibus eius, nondum apparet. Id igitur apparebit in fine. Nunc hoc verè creditur, post videbitur. Verum hoc quod sequitur, *virgam virtutis tue emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum*: ita clarum est, ut non solum infideliter & infelicitè sed etiam impudenter negetur. Et ipsi quippè fatentur inimici, ex Sion missam fuisse legem Christi, quod Euangelium nos vocamus; & eam virgam virtutis eius agnoscimus. Dominati verò in medio inimicorum suorum, iidem ipsi inter quos dominatur, dentibus suis frendendo, & tabescendo, & nihil aduersus eum valendo testan-

tur.] Consulto abstineo pluribus testimoniis, quod vbiuis profertur permulta.

Firmatur ratione, & visu ipso Christi, per se, ac suos.

609 Accedit ratio, quæ ex iactis super principis, manifestissima est. Muneri enim regio, verè & propriè accepto, adiuncta necessitudo est potestas legislatiua & præceptiua. Per eam namque maxime exercetur iurisdicctio, regimenque subditorum, cui curando addiditur potestas regia. Atqui Christus Dominus, ut apertè monstratura est, habuit regiam potestatem, cum in vniuersum orbem tum in Ecclesiam. Igitur sortitus quoque est potestatem leges ferendi. Nihil video in hac rationatione, vel infirmum & indigum munimentum, vel obsecrum & declarationem postulare. Sicut enim in omnibus regnis manifesta est necessitas & vtilitas legum, ita & in regno Christi, fatendum est leges aliquas fuisse necessitas, vltra naturalem & diuinam veteremque nouo regimine instituto, & adunata noua congregatione politica, vt est à Christo factum, necessaria quoque fuerunt leges nouæ, quibus generatim illa ventura, & populus qui nasceretur quem fecit Dominus, à nouo principe habente potestatem omnis carnis, dirigeretur ad finem præstitutum, per media fini illi accommodata, & nouo regimini consentanea. Atque ita videmus, Christum legem tulisse, qua suscipiendi baptismi omnibus qui salui esse velint, necessitatem iniecit, vltra eam necessitatem quæ mediè dicitur, & paruulos quoque, tametsi legis propriè dictæ incapaces, reddit inhabiles ad gloriam, ex diuina institutione; distincta à lege. Videmus item Ioannis 6. latum à Christo esse præceptum de Eucharistia. Et Lucæ 22. præceptum de sacrificio inuentum ritè celebrando. Alibi item varia ab eo Matrimonium in pristinam formam, renouandum, sunt præcepta: quæ omnia liquidò monstrant, Christum suam illam legislatiuam potestatem agnouisse, regie suæ spirituali potestati correspondentem. Quod addo, quia quomodo Christus fuerit quoque Rex supernaturaliter temporalis, spectato, obiecto, & legislatiuam potestatem ei Regie auctoritas sit nactus: tamen sicut visu regie illius potestatis consulto abstinuit, ita neque vim legislatiuam ei proportionatam exprompsit: quamuis si libuisset, potuisset eam exercere, & leges orbi vniuerso, ipsisque populorum principibus quoad temporalia quæque obiecta ponere.

Denique Apostoli vt argumentum aduersatiorum retorqueremus, non pollebant nisi tenui participatione potestatis Christi Domini, & tamen leges tulerunt. Nam actorem 15. Apostoli mandant abstinentiam à certis cibis, relaxantes cetera onera. Et Paulus 1. Corinth. 6. vetat conuiuium cum iis qui indignè Christiana professione se gererent. Qui etiam alibi, dicitur iussisse custodiri præcepta Apostolorum, & seniorum. Et rursus alibi, comminatur se in virga venturum, nec parentem, & in promptu habere vicisci omnem inobedientiam. Ex quibus manifestè habetur, Apostolos ita se agnouisse Christi ministros, & dispensatores mysteriorum Dei, ut tamen simul agnoscerent, se non esse donatos nudo ministerio annuntiandi

tiandi Evangelium, sed insuper sortitos à Christo esse, potestatem iubendi quæ essent ad salutem fidelium necessaria; & castigandi noxios ac inobedientes. Ex qua facultate coactiua, apertè habetur potestas directiua, cuius illa est quasi satellitium. Idem porro est de viris Apostolicis, quorum legislatiua potestatem eruditè stabilit Franciscus Torrianus lib. 1. pro Epistolis Pontifici, cap. 27. Multo itaque magis Christus Dominus cuius Apostoli & Apostolorum successores locum tenent, filiis natis pro patribus, constitutus esse Princeps & legislator super omnem terram. Quod aliqui volunt prænuntiatum Psal. 9. verbis illis, formula optandi expressit pro more Scripturæ, *constitue Domine legislatorem super eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt*: quamuis alij cum locum ad Antichristum potius referant, Iudeos Christo rebelles, specie subleuationis oppressorum. Alij & valde verisimiliter, cum locum referant ad Constantinum Magnum, Gregis nostri Zoro babebam, ut Theodoretus in historia Relig. S. 1. in fine scite nominauit: vel ad Theodosium, aliosque pios Imperatores, à quibus Christiana Religio legibus communita, Ethnicismus autem legibus coercitus ac euulsus est. Esse igitur Christum regni Ecclesiæ legislato-rem præse ac propriè dictum, extra dubium est.

Prima aduersariorum machina, de lege per Moysen data, gratia per Christum facta, euertitur.

610 Argumenta Aduersariorum, eiusmodi sunt, quæ commiserationem potius moueant, quam difficultatem ingerant. Primum erat, legem datam esse per Moysen, gratiam autem factam esse per Iesum Christum, ut habetur Ioannis 1. Verum inde deterrimè inferitur, Christum potestate legislatiua caruisse. Non enim conceditur Moysi legislatio, vel potius legis promulgatio; Christo autem gratiæ & veritatis effectio, ut remoueatur à Christo potestas legis ferendæ: sed insinuat quid vtrique peculiare fuerit, non expresse apertè eo quod commune vtrique fuit; nempe legislatione. Quamquam neque hæc propriè loquendo est Moysi tribuenda, ut infra dicam. Moysi ergo peculiare ac proprium fuit, quod ut Diuus Augustinus tract. 3. in Ioannem rectè expendit, tanquam seruus fidelis in domo Domini, promulgauit datam sibi à Deo legem, gratiæ profus sterilem, quantum erat ex vi ipsius legis multis autem rituum & ceremoniarum regiminibus obuoluentem, quæ aliquando conferenda erant vero Dei populo. At Christus ultra illum ostensionem boni ac mali à lege præstitam, contulit Spiritum vitæ, ut petisci possent, quæ per legem agnoscebantur, ut sapè Apostolus ad Rom. & Galat. docet. Et hoc est *facere gratiam*. Exhibuit etiam re ipsa, quæ per umbras & figuras à Moysè & Prophetis monstrata fuerant, quod est *facere veritatem*. Id vnum de Christo & Moysè affirmatur cap. illo 1. Ioannis, & sub aliis verbis aut typis, traditur à plerisque Patribus, discrimina legis Moysiæ & Christianæ tradentibus. Sed de impletione figurarum legis in Christo, satis supra est dis-

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi

putatum. Nunc iuvat attingere alterum membrum huius loci proprium.

Quoad gratiam ergo per Christum factam, non à Moysè ut D. Augustinus cum alibi frequentissimè, tum accuratè libro de Spiritu & littera profequitur, optimè obseruat S. Cyrillus Alexandr. lib. 2. de Ador. id expressum esse in rubo, cuius ignis lucebat, sed non ardebat, calorèque emittebat nullum. [Israel nimirum (ait Cyrillus) tanquam siluestri arbori, ac dulcis Iustitiæ fructus nullos habenti, quod in Aegyptiorum legibus aleretur, Angelorum administratione danda lex erat; quæ illuminandi vim quidem haberet, si spiritaliter intelligeretur, eademque tamen menti tenebras posset offundere: (habet enim ignis natura, ut efficiat id quoque:) sed tamen cum accipientibus nullam utilitatem attulerit, nulla ipsius culpa factum est. Verum quod ij quibus cum agebatur, minime lumen illud in animum atque in cor admitterent. Nam extrinsecus cum literæ opibus veluti specie quadam luminis abundarent, quod habere se putabant, reuera minime habebant. Quod igitur circa rubum ignis videbatur quidem, neque tamen arbori illi sensum caloris inferebat, eiusmodi mihi quippiam significare videtur.]

611 Idem significabat iuxta eundem Cyrillum lib. 3. de adorat. & Damascenum Orat. de Transfig. *sub finem*, quod Moyses populum diu circumduxit, atque lassauit per desertum; ad terram tamen promissionis perducere non potuit, sed id præstitit Iosue, qui typus Christi etiam nomine fuit. Nimirum quia lex fatigat & angit hominem, monstrata bono quod faciendum, & malo quod sit declinandum. Sola tamen lex non saluat, quia est gratiæ vacua, eamque facit & confert solus Christus. Concinit egregiè his verbis Augustinus q. 53. in numer. exponens mortem Aaronis ac Moysi, extra terram promissam. [Huius rei mysterium datur intelligi, quia nec sacerdotium quod prius institutum est, cuius personam gerebat Aaron, nec ipsa lex cuius personam gerebat Moyses, introducunt populum Dei in terram hereditatis æternæ: sed Iesus in quo typus erat Domini Iesu Christi, id est gratia per fidem. Et Aaron quidem ante defunctus est, quàm Israël in aliquam partem terræ promissionis intraret: Moysè autem adhuc viuentem, capta est terra Amorrhæorum atque possessa, sed Iordanem cum eis non est transire permittus. Ex aliqua enim parte, lex obseruatur in fide Christiana. Ibi enim sunt etiam præcepta, quæ hodièque obseruare iubemur Christiani. Sacerdotium verò illud & sacrificia, nullam partem tenent hodiè fidei Christianæ, nisi quod in umbris futurorum, acta atque transacta sunt. Cum verò ambobus fratribus id est, Aaron & Moysi dicitur, ut apponantur ad populum suum; manifestum est non esse illos in ira Dei, quæ separat à pace sanctæ societatis æternæ. Vnde manifestatur non solum officia, sed etiam mortes eorum, signa fuisse futurorum, non supplicia indignationis Dei.]

Id ipsum ferebat missio serui cum baculo Propheta ad puerum iacentem, neque voce tamen consecuta Spiritu: quæ reuenerunt ipso Propheta adueniente, & se iacenti cadaueri applicante. *Si enim data esset lex quæ posset vin-*

O o 2 *ficare,*

ficare, verè ex lege esset iustitia. Nunc autem aliter accidit. Dissertit in eam rem plenè D. Augustinus l. 4. contra duas Epistolas c. 5. Externum limbum represento quo D. Augustinus locum ex c. 3. Prouerb. ex interpret. 70. huc accommodat. [Idèd lex itam operatur, vt terrore atque conuerso ad iustitiam legis implendam, Dei misericordiam gratia largiatur per Iesum Christum Dominum nostrum, qui est Dei sapientia, de qua scriptum est, *legem & misericordiam in lingua portat*: legem qua terreat, misericordiam qua subueniat: legem per feruum, misericordiam per seipsum; legem tanquam in baculo, quem misit Helisæus ad filium Viduæ suscitandum, & non resurrexit. Si enim data esset lex, quæ posset viuificare, omninò ex lege esset iustitia. Misericordiam verò tanquam in ipso Helisæo, qui figuram Christi gerens, mortuo viuificando, magni sacramenti velut noui Testamenti significatione coniunctus est.] Elegantissimè idem tradit Prosper. l. de promiss. pane 2. c. 3. 1.

Liquet igitur, quanto perè delirent Sectarij, cum ex eo quod lex per Moysen sit data, & gratia per Christum facta, colligunt Christum nullam tulisse legem. Quasi verò pugnent subministratio gratiæ ad impletionem legis, cui exsequendæ nullas suppetias, conferebat Moyses; & legislatio alia. Christus enim & gratiam contulit qualem qui sub Moysi lege vivebant eam implere poterant, & abrogata lege Moysi eundem vitam Spiritum vberius confert, vt qui Christianis legibus alligantur, eas adimpleant leges quas ipse de nouo tulit. Itaque merito dicitur fecisse gratiam, quod Moyses nullo modo fecit, etiam si Christus legem insuper tulerit, quod fuit ei aliquatenus cum Mose commune, in cuius manu lex est ordinata per Angelos: Idèd qui legem veterem tulisse visus est, quia eam promulgauit statuente Deo. Vnde nihil habetur contra potestatem legislatiuam Christi Domini.

Deiicitur secunda sectariorum machina, ex perfecta Euangelij libertate.

612. Quæ miseræ est altera Sectariorum ratiocinatio, ex eo ducta, quod Christus perfectam libertatem contulerit atque aded leges omnes depulerit. Hoc verò furere aut rabere est, non ratiocinari. Sic enim non modo Christi, sed etiam Dei ipsius legibus exsolueremur in nouo Testamento, inducereturque inmanis euersio omnis honestatis, prætextu libertatis collata per Christum: quam fatemur quidem esse perfectam, & ita re ipsa vocatur à Iacobo Apostolo; sed negamus esse libertatis perfectæ, & nullis nãuis commaculatæ, excutere iugum cuiusvis legis. Quin potius tunc maximè perficitur libertas, & ad eum vsum in quem diuinitus collata est, adhibetur, cum exercetur iuxta præscriptum legum propter dictatum, ac nominatim legum Christi. Sectarijs ergo, cum prætextu libertatis, iugum legum Christi impudenter spoliant, occinendum est illud S. Petri, *quasi liberi, & non quasi velamen habentes maiestatis libertatem.* Et illud Pauli ad Galatas 5. *Vos enim in libertatem vocati estis, frates, tantum ne libertatem in occasionem dæmonis carnis.* Erant enim iam tunc ex leges quidam, eodem quo nunc isti Spi-

ritu Satanæ impulsis, qui iactantes collatam per Christum libertatem, effrantes in quoduis barbarum ruerent. Itaque eam peruersitatem, & pestilentissimam Christianæ libertatis detortionem, è Christianismo eliminate amissilunt arietes illi gregis Christiani: quod ad propositum Pauli locum S. Hieronymus egregie exprestit, prolata primùm longa interpretatione Origenis ex lib. 10. Strom. quæ reuera nimis mystica est, & aliena à Pauli mente. Aliam verò aptiorem ex mente sua subiicit Diuus Hieronymus. [Dicamus (inquit,) de seruitute legali, ad Euangelij libertatem vocatos (quibus superius dicitur: *state, & nolite rursum iugo seruitutis habere*), etiam nunc moneri, vt leuè Christi iugum, & delectabilia Euangelij præcepta sectantes, nequaquam putent sibi licere, vt hac ipsa libertate viuendi in occasione carnis vtantur: scilicet vt iuxta carnem viuant, iuxta carnem circumdantur, sed Spiritu magis stent, Spiritu præputium carnis abscindant, & ad spiritus altiora tendentes, humilitatem literæ derelinquant.] Omnium autem optimam existima, expositionem tertiam, quam mox idem Hieronymus apponit, sic glossans locum illum. [Dicat quispiam, Si cessauit à Paule esse sub lege, & de seruitute in libertatem vocatus sum; ergo debeo ita viuere, vt conuenit libertatis nec aliquibus præceptis teneri: sed quodcumque placuerit, & voluntas suggererit, hoc facere, implere, sectari. Ad quod respondet Apostolus: vocatos quidem nos esse in spiritus libertatem; sed ita vt libertas ipsa, carni non seruiat. Nec potuerim quia nobis omnia licent, omnia expodire: Quin potius quia seruus legis esse cessauimus, facti liberi magis, per charitatem nobis inuicem seruamus: vltimiorum legis præcepta, vne dñe Menis capitulo concluduntur.]

Non dissimilis locus habetur apud Apostolum Roman. 6. vbi cum dixisset, *non estis sub lege, sed sub gratia*, præfatiens carnalium non ita grauius, subdit illud; *Quid ergo peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia?* Alibi subiicitque longam orationem de Christianæ libertate quæ est à peccato, & connectitur cum seruitute iustitiæ in sanctificationem. Quæ oratione manifestè liquet, mentem Apostoli aperte esse, libertatem Christianam esse libertatem à seruitute peccati & Satanæ, seu fomitis & incentiuis eius, vel gehennæ inflammantis rotam natiuitatis nostræ: Esse item libertatem à seruitute legis Moisaicæ: Optimè autem coherere cum seruitute, Deo, & Christo legislatori, & legitime cuius potestati debita. Nolo etiam relictis recoctam recoquere. Quare abes relegendum plurimum de hoc argumento lectorem; ad eos qui se Christiana libertate tractant iustos ediderunt, vt Driedonem, Ferraeriem, Lensæum. Vide etiam Bellarminum l. 4. de iustific. c. 6.

Conseritur machina tertia, ex uol Euangelij.

613. Tertia Sectariorum machina, ad excutendam legislatiuam Christi potestatem, ducatur ex eo quod Christiana prædicatio denominetur Euangelium, siue nuncius laus, & faminetur ob excusum iugum legum: quæ notatio falsa esset, si Christus lege aliqua nos deuincit.

et. Verum hæc machina, manet ex proximè fictis euerfa. Fateor sanè, Euangelium idem esse quod nuncium bonum, etiam si interdum quoque sumitur pro mercede boni nuncij. Nam 2. Regum 4. ubi nos habemus *cui oportebat mercedem dare pro nuncio*; septuaginta vertunt *cui oportebat me Euangelia dare*. Ipseque Tullius, ex sensu *Euangelium* vocem vsurpauit lib. 2. ad Atticum epist. 12. sed in eo non est hærendum, simpliciterque admittendum est, nomine *Euangelij*, exprimi prædicationem Christianam, eo quod faulissima nuntiet: non exsolutionem à præceptis quibusvis, qui non esset bonus nuntius, cum nostra valde interfit subiacere legitimis præceptis, iisque dirigi & altringi: sed communicationem innumerorum bonorum quorum facti sumus per Christum participes. Complexus rem hanc vniuersam egregie est S. Chrysostomus hom. 1. in Mathæum, verbis illis. [Non abs te Mathæus; *Euangelium* scripturam suam vocauit. Siquidem penarum liberationem, veniam peccatorum, sanctificationem atque iustitiam, redemptionem, adoptionem etiam filiorum, & celorum hereditatem, & cum Dei filio fraternitatem, omnibus inimicis Dei & in tenebris sedentibus nuntiavit. Nam qui possit esse æquale his tam bonis nuntiis? Deus in terris, homo in cælo: facta est omnium vna permixtio. Angeli cum hominibus inungebant choros, homines choris addebantur Angelicis, atque cælestibus aliis, supernisque virtutibus. Erat æternæ antiquum repente prælium dissolutum, Deum hominibus reconciliatum, Diabolum verò confusum: Dæmones cum tremore fugientes, mortem peremptam, paradysum apertum, maledictionem remotam, peccatum de medio sublatum, exagitarum errorem, veritatem reuerfam, pietatis sermonem ubique seminatam, ubique crescentem, ecclestiæ conuersionem in terræ regione plantatam, virtutes supernas familiariter nobiscum loquentes, & ad terras sæpè Angelos ventitates; Exque his omnibus, spem firmam & certissimam futurorum. Propterea igitur *Euangelium* ista vocatur historia.]

Optimè item Eusebius lib. 1. de præpar. cap. 1. quem adseribo, quia eximie quorum bonorum faustum nuncium Euangelio contineatur, expressit. Sic autem habet. [Euangelium dicimus, quod æternorum atque incorruptibilium bonorum quæ certæ suprema & maxima sunt, & antiquissimis prædicta temporibus, nuper verò splendore sui orbem illustrantia, cunctis hominibus annunciat: quod non caræ caducæque huius sæculi diuitias, nec breuem hanc calamitosamque vitam, nec instabilia corporis commoda, sed animarum quæ intellectualis substantiæ sunt, à quibus etiam corporum bona quasi vmbra consequentia dependent, summam propriamque nobis affert felicitatem; cuius quasi caput religio est, non illa gentilis quæ fallax, & ficta, errorisque plena, nomen ementia est: sed hæc nostra, quæ ipsarum rerum veritate, appellationem adinuenit, quam animi ad vnū solum & verum Deum firmam stabilemque conuersionem, & vitam quæ mandatis eius peragatur, esse asserimus. Quæ quidem ex vita, amicitia etiam inter Deum & homines constituitur: Amicitiam verò beatitudo illa vltima, & felicissimus finis consequitur; qui à

superioribus dependet; inde gubernatur, ac rursus eò peruenturus est. Quid igitur hac inter Deum & homines amicitia, melius nobis atque beatius excogitari potest? Nonne vita, lucis, veritatis, bonorumque omnium, ipse fons atque largitor est? An non ipse, ut cuncta & sint & viuunt, causam in se ipso completur? Quæ ergo re indigebit, qui eius amicitiam adeptus est? qui rerum omnium creatorem charitate sibi coniunxit: qui patrem atque tutorem illum sibi ascripsit? Non possumus profecto dicere, quin omnia quæ ad animam, quæ ad corpus, quæque ad externa pertinent, optimè beatissimèque is possideat, qui charitate proximus Deo factus, beatissimam eius amicitiam, exacta, exquisitaque religione consecutus est.] Qui de eiusdem nominis notatione, & bonis quæ Christus annuntiavit, plura desiderat, Origenem adeat præfat. in Ioannem. Nobis satis superque est, ex his paucis quæ protulimus, inanitatem colligere, argumenti ex nomine Euangelij aduerius legislatum Christi potestatem petiti.

Proferuntur machina vltima, ex voce Testamenti.

614. Urgebatur postremo loco vox *testamenti*, quasi non cohæreat cum legislatione & legibus Christi, cum non aliud sonet quam dispositionem hereditatis, vel pactum aut fœdus: quorum vtrumque alienum est à vera lege. Admitto, scripturas status Evangelici, æquæ ac anteriores canonicas, Testamenti nomine iure insigniri: nec inficior id nominis ab eo modo quo mens alicuius potest testata fieri, in pactis & conuentis, vel in extrema de bonis suis dispositione, eorumque transcriptione in aliquem, vsui prædicto accommodatum videri. Quod eruditè monstrat Serarius in Prolego. Bibl. cap. 25. quæst. 10. & 11. Nimirum quia in Scripturis continentur Dei pacta nobiscum, quibus ipse nos in populum ascecit, nosque vicissim illum in Deum accipimus: eumque vsus vocis *Testamenti*, amare Scripturas ait D. Augustinus quæst. 94. in Genes. Et indicari propriè voce *Testamenti*, quod in scripturis adhibetur, notauit S. Hieronymus in qq. in Genes. & in cap. 3. Epistolæ ad Galatas, ex Hebrææ vocis *berith* notatione maximè propria, quæ *pactum ac fœdus* propriè designat. At tale Dei pactum, continetur in Scripturis diuinis, ut Deuter. 26. & Levitici 26. legere licet. Et per proportionem cum priscis scripturis, nouæ quæ non minoribus aut instructioribus pactis Dei nobiscum scætant, dicta ipsa quoque sunt *Testamentum* quod ex Apostolo Roman. 15. & 2. Corinth. 6. diligenter explicat Iosephus à Costa lib. 1. de Christo reuelato cap. 12. addens c. 13. præter eam ex communi ratione *pacti* denominationem, intercessisse quoque specialem causam denominandi Scripturas diuinas *Testamentum*, nempe quæ ducitur ex adaptatione hominum in filios Dei, & ex dispositione hereditatis diuinæ in fauorem hominum, tanquam Dei liberorum quam dispositionem, *Testamenti* nomine insigniri, fert vsus humanus, cui Deus ad ingenerandam nobis aliqualem rerum suarum notitiam, se accommodare solet. Continetur autem ea dispositio, in Scripturis.

O o ; Itaque

Itaque meritisimè appellantur nomine *Testamenti*, duas ob causas.

Quod tamen inde erunt hostes legislativi è potestatis Christi Domini, nouis scilicet Scripturis non contineri leges vllas; hoc verò est quod admitti posse nego. Nam Apostolus Roman. 8. cum dixisset, *si filij & heredes*; subiungit confestim, *si tamen compatimur, et & conglorificemur*; satis demonstrans, adoptionem diuinam, & institutionem nostram in Dei heredes, Testamenti Scripturarum consignatam, nisi obseruatione legum Christi. Nec quicquam est frequentius, quàm ut quis instituat heres, sub conditione exequendi certum præceptum quod eadem Testamenti Scriptura contineatur. Idque etiam circa Testamentum diuinum habere locum, obseruat S. Augustinus q. 7. in Ioh. ad illa verba *Peccauit populus, & transgressus est Testamentum meum quod disposui ad eos*. Ad quem locum, sic D. Augustinus. [Notandum quemadmodum Testamentum appellat, hoc quod præceperat, ut anathema esset Hierico, & nemo sibi inde aliquid usurparet.] Quare quæcumque aduersus legislatiuam Christi potestatem intorta sunt à Sæctariis exlegibus, nullo planè loco sunt habenda.

Firmatur assertio fidei proposita, de Christo legislatore, excluso Ioanne.

615 Est igitur Christus legislator. Verè enim tulit legem nouam. Quod tanquam ex fide certum, & apud sanos omnes indubitatum supponi debet: quicquid è contrario censuerint nuperi quidam Sæctarij apud Canisium l. de S. Ioanne c. 6. qui moti verbis illis Christi Luc. 16. *Lex & Propheta, usque ad Ioannem*, fabulantur S. Ioannem Baptistam, antiquasse legem veterem, & Mosaiscos ritus aboluisse: initium autem nouæ legis dedisse, reuerata eius ianua; id est instituto Baptismo. Sicque accipiunt, (veris detorquent & adulterant,) quædam Patrum loca, quibus Ioannes dicitur fuisse *veteris Testamenti finis, & noui principium*. Verba sunt Cyrilli Hierosolymitani Cathec. 3. similisq. illa Tertulliani l. 4. in Marcione c. 33. [Ioannes constitutus inter vetera & noua, ad quem desineret Iudaismus, & à quo inciperet Christianismus.] Item illa Paulini Natali 9. S. Felicis.

Idem Evangelij sacra ianua, metaque legis. Addenda & illa Petri Damiani serm. 23. in *septimo Baptiste honore*. [Porro illud quale est quod in isto baptismo terminatur lex, finem accipit Prophetia, & omnis illa sacrificiorum multitudo propulsa, & pellitur? Hic incipit & stabilitur nouæ regenerationis perduranda purgatio, & in vnam baptismatis formam, legalium transeunt dispendia figurarum.]

Verum hi Patres, à mente prædictorum errorum absunt quàm longissime. Est enim manifesta blasphemia, Ioannem statuere antiquæ legis abrogatorem, & nouæ plantatorem primum. Nec Baptismus quo populos ad se aduocantes abluebat Ioannes, erat reipsa idem cum Christiano Baptismo, qui est legis nouæ ianua; sed ut Iustinus q. 37. ad Orthod. pulcherrimè dixit, Baptismus ille erat dumtaxat præludium, siue manu ductio & introductio. Quo pacto loquitur Cyrillus Alexand. l. 2. in Ioannem c. 57. aut Catechismi ad verum Baptismum in

Spiritu sancto & igni, ut loquitur Rabanus l. 2. de Instit. Cleric. c. 26. plenius hac de re in Tractatione de Baptismo. Nec statim a Ioannis aduentu aut prædicatione, enervatam fuisse legem veterem, experientia docuit, cum etiam aliquo tempore post Ioannis mortem, viguerit. Multo minus per Ioannem plantata est lex noua, cum Ioannes non fuerit lux, quippe qui Baptismo dumtaxat penitentia præparauit populum, dicens in eum qui venturus erat ut crederent, hoc est in Iesum. Dicitur tamen Ioannes principium nouæ legis, & finis antiquæ, quia fuit *complementum legis & omnium Prophetarum*, ut loquitur S. Macarius hom. 28. Indicaui enim digito eum quem lex & Propheta tanto ante præmonstrant venturum, ipse verò præsentem, & in medio stantem designauit, vnde Lucas c. 11. 16. non dixit *lex & Propheta, usque ad Ioannem duxerunt*, sed ut eandem sententiam retulit *Matheus lex & Propheta, usque ad Ioannem Prophetarum*. Non quod nullos fuerit post Ioannem Prophetæ locus; id enim falsè alleretur, cum constet, Apocalypsin in perpetuum esse Prophetiam, & quinque Philippi Diaconi filia Virgines, Prophetasse prodantur; Agabus quoque nouæ legis Prophetæ memoretur. Sed quod nullus Prophetæ de Christo venturo Prophetans, auditus sit ex quo Ioannes plurimum Prophetæ in mundum venit, & Christo illustrissimum perhibuit testimonium. [Testatur de Christo, ait Cyrillus hierosol. catech. 10. in fine] Ioannes Baptista, maximus quidem inter Prophetas, Archidux autem noui Testamenti, & quodammodo conglutinans in seipso ambo Testamenta, & nouum & vetus. [Nempe testando quod aduenisset desiderium collium æternorum, & instaret exitus legis veteris, noua mox lege substituenda per Christum. Hoc sentio. S. Augustinus serm. 23. ex 40. nouis, Prophetas appellans *voces*; concludit, Baptistam fuisse omnium vocum signaculum, atque ideo speculiter dictum *vocem* quia Verbo immediatè præiit. De quo etiam bene Origenes Tomo 5. in Ioan. Ex his Guerrius Abbas serm. 1. de S. Ioanne, summam Baptistæ sanctitatem sic intulit. *Æquum erat, ut gratia non mediocri emineret, qui gratia tempus à tempore legis, velut mediis limes disterneret.* Idque fortassis, præter sensum iam allatum, spectauit S. Macarius, cum Baptistam vocauit *complementum Prophetarum*; hoc est, sanctitate Prophetas omne anteriores superantem Prophetam, sicut Nazianzenus orat. 28. ut Atrium, insigni accessione maioris anteriores hereticos superasse doceret, nominat illum, *malitia complementum*. Cæterum Ioannes tametsi magnus & maximus, fuit, maior tamen eo qui minor est in regno Cælorum: hoc est Christus, iuxta interpretationem multorum Patrum apud Suarez Tomo 2. 3. partis disp. 24. f. 3. Maior inquam, cum ex aliis capitibus, tum ex hoc nominatim in quo versamur. Non enim fuit legislator, quod decus Christo asserimus.

Christo, nullus similis in legislatoribus, etiam proprie dictis.

616 Nec qualiscumque Legislator fuit Christus, sed ita ut nullus sit ei similis in legislatoribus, ut dicitur Iob. 36. Quod de Christo dictum, agnoscit S. Greg. 27. moral. cap. 1. & ita

ita interpretatur. [Helias Redemptoris nostri aduentum humilem, non humilis conspicit, & cum prophetando prædicat quem elatis moribus impugnatur, dicens: ecce Deus excelsus in fortitudine sua. & nullus ei similis in legislationibus. Ac si aperte dicat; Qui humilis videbitur in infirmitate, excelsus manet in fortitudine; Paulo hoc etiam attestante, qui ait. Quia es crucifixus & ex infirmitate, sed uiuit ex virtute Dei De quo rectè subiungitur, nullus & similis in legislat. Legislator Moyses, Legislator Iosue, legislatores & etiam Prophete, legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum scimus. Sed huic mediatori, in legislatoribus similis nullus est: quia isti gratuito vocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab his quæ intra semetipsos experti sunt, prædicando alios reducunt. Redemptor autem noster, homo sine peccato est, filius sine adoptione. Nec perpetravit unquam quod redarguit, & sic mundo ex humanitate loquitur, ut tamen eadem mundo ante secula ex diuinitate dominetur. Itaque legislatorem accipit S. Gregorius pro quo libet idoneo ad virtutem monitore, cuiusmodi fuerunt SS. Prophete, & omnes iam olim serui Dei, etiam si potestate legislatiua destituti, quibus supra comparationem omnem antecellat Christus Dominus. Idque sanctus Gregorius confirmat ex capite 3. Cantic. ubi sponsa cum quaesitum sponsum non inuenisset, ait inuentos abs se vigiles, idest ciuitatis Dei custodes, à quibus se vulneratam charitatis speculo, & ablatum abs se pallium vetustæ conuersationis proficitur; neque tamen nisi his pertransitis, inuenisse sponsum. [Quia visioni eius mens auida, nisi Prophetarum æstimationem, nisi Patriarcharum celsitudinem, nisi cunctorum hominum mensuram transcenderet, cum qui est super homines non inueniret. Transire ergo est vigiles, etiam eos quos miratur anima in eius comparatione postponere. Et tunc is qui quærebatur, cernitur, si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominum credatur. Vnde bene nunc dicitur, Nullus ei similis in legislationibus.]

Aliter tamen accipi volo, quod dixi, nullum esse Christo similem in legislatoribus. Summo enim propriè ac præse legislatorem, pro eo qui ex auctoritate qua pollet, fert legem aliquam præscribentem, aut aliquo interdicens. Verè enim nullus unquam fuit legislatorum huiusmodi qui cum Christo conferri posset. Idque intelligi facile potest, imprimis ex ea Christi supra omnes homines qui legislatores uspiam egerunt, eminentia proximè demonstrata ex S. Gregorio. Quia enim lex partus est prudentiæ practicæ, necesse est pro eximia Christi prudentia, vim quoque eius legislatiuam, & leges eius fuisse eximias.

Christi, & externorum Legislatorum collatio, quoad prudentiam, & vim pellectricem.

617 Et non pauci quidem priscorum legislatorum, ut leges suas ritè & sanctè conscriptas emententur, frui se numinis cuiuspiam colloquio præse ferebant. Sic Minoes ad Iouis antrum Cretensè ventitantem, nouem annorum spatio leges ab eo accepisse, fabulantur Ethnici apud Clementem Alexandrinum lib. 1. Strom. cap.

14. Vbi de Lycurgo quoque est mentio, leges suas edocto ab Apolline Pythio, & de Zaleuco Locrensi, qui à Minerva leges accepisse dicebatur. Numam Ageriæ Deæ colloquiis leges suas adscripsisse, produnt scriptores Romanæ Historiæ. At Legislator de quo agimus, non ipse à Deo quopiam (verius Satana) ut illi, edoctus est leges suas, qui ipsemet Deus est, & Dei vnigenitus. Vnde illa eius potentia ad hæc tendens mortales omnes, ut legibus suis viuere vellet: quod nullum unquam prædictorum, & aliorum Legislatorum perficere potuisse, ac ne rerum quidem Dominos Romanos id assecutos latè prosequitur Theodoretus initio lib. 19. contra Græcos: cum tamen Christus ad Legum suarum professionem omnes adduxerit, & quidem volentes & absque vi. [Nostri illi Piscatores ac Publicani, Sutorque ille noster, cunctis nationibus legem Evangelicam detulerunt. Neque solum Romanos, qui sub Romano viuunt imperio, sed Scythas quoque: ac Sauromas, Indos præterea, Aethiops, Perlas, Seras, Hyrcanos, Britannos, Cimmericos, & Germanos, utque semel dicatur, omne hominum genus, nationesque omnes, induxerunt crucifixi leges accipere; non armis vsi, non infinita vimilitum delectorum, non immanitatis Persicæ violentia, sed verborum suauitate, ostensa legum quas prædicabant, utilitate.]

Addit multa de fortitudine tam multorum in excipienda morte pro Christi legibus; deque stabilitate earumdem aduersus omnes contra citentium Regum & Imperatorum imperus, quod incredibilem legum Christi firmitatem, eis ab auctore Christo conciliatam demonstrat: dimisso autem prolixo quem ibi textit eam in rem discursu, breuiculus ex calce libri represento, quo firmam legum Christi immobilitatem & inconcussam stabilitatem, ob oculos Ethnicis subiicit in hunc modum. [Harum itaque legum, quas Græci homines robur ac virtutem inspicite. Has enim leges Romani ac Persæ, illorumque extra ditionem positæ nationes, abolere conati, suam ita quidem imbecillitatem ostenderunt, earum verò legum multo clariorem potentiam reddiderunt. At verò quas Lycurgus leges Solonque tulerunt nullis unquam vexationibus agitatae fuisse legimus; sed abolitas sponte sua dissolutasque videmus. Neque verò Apollo Pythius, nec Dodonis columba, quas olim leges tulerant, perpetuò conseruauerunt. Ad primos enim Romanorum iussus, extinctæ sunt.]

Idem quoque, breuissimè sed efficacissimè verget illud aliud argumentum quod dicebant de legum Christi sanctitate & vi pellectrice tam multorum, ad mortem quoque pro eis cum gaudio sustinendam. [Age verò (inquit) Græci, nobis ostendite vnum saltem Spartiatam ciuem, qui pro tuendis Lycurgi legibus; vnum Atheniensem qui pro Solonis; Locensem, qui pro Zaleuci; Cretensem, qui pro Minois, subire mortem pertulerit. Nemo autem vestrum id ostendere nobis poterit. At nos contra, vobis ostendimus Piscatorum Sutorisque nostri legibus, virorum multorumque multa millia, mortem sacrissimam subiisse. Testes autem nobis sunt, testium ipsorum id est Martyrum excitata templa, quibus vires quàm plurimæ regionisque exornantur, ac illustiores redduntur.]

EUR.

turamagnasque inde tum externis, tum indigenis hominibus, emolumenta proueniunt.]

Eorundem comparatio, quoad legum sanctitatem.

618 Sed nihil aequè sanctitatem legum Christi atque adeò legislatoris aequitatem atque præstantiam demonstrat, quàm earum cum legibus quorumvis legislatorum externorum comparatio. Adhibet eam comparationem quoad leges Ethnicas, Theodoretus eodem libro. Docet enim quanta esset Lycurgi legum Lacædæmonii latæ turpitudine, quibus hostium in morem peregrini finibus Laconum arcebantur, & introgressi pellebantur; nefarius puerorum abusus probabatur; irruptio in alienum thorum, libera cuique & arbitraria erat. Per se patet, quanta esset legum huiusmodi turpitudine, tametsi eas tanquam Pythicas & auctore Pythio Apolline conscriptas, admirabantur Græci omnes; ipsæque in primis Plato. Cuius leges non minus sordere, latè sub eiusdem libri finem demonstrat Theodoretus: Spurcitiam præsertim virgens, in mandata mulierum nudatione, in promiscuo vsu mulieris & viri cuiuscumque; de quo erubescerent nonnulli Platonis discipulos, Platonem aliter interpretari conatos esse, docet: sed frustra conatos, cum manifestissime id Plato edixerit, ut adscriptis eius verbis confirmat. Eaque ad hoc Platonis, Socrate magistro, propudium repellendum adscribit Saluianus l. 7. de providentia, hoc elogio tetram illam legum colluuiem exornans. [Omnes penitus maritos, quantum in ipso fuit, lenones vxorum suarum esse fecit: Quantum ad doctrinam suam pertinet, lupanar fecit mundo.] Et mox. [Omnes domos scortari voluit, & in cunctis habitaculis lupanaria edificare conatus est: proflare voluit omnes Virgines.] Sed & illa lachrymis vel etiam igne digna, ut Theodoretus ait, quod post certam coniugum artem, durante licet coniugij vsu, non concipi prolem, vel conceptam abigi, lege sanxerat Plato. Quod si ederet in lucem, & lethalis poculi vim superaret, præcipiebatur exponi absque alimento, ut pabuli inopia mortem obiter. Iam quod vel relatu fœdum est, leges Platonis, pæderastiam, sanctam, & in beatitudinis præsentis parte habebant. Circa eadem verò hominum, etiam parentum, & coniugum, ac liberorum, ea iisdem legibus mandabantur, quæ sine horripilatione audire nemo possit. Partem aliquam huiusmodi propterea, alij quoque inter Ethnicos laudatissimi legislatores, referre debent. Nam feculentissimas illas & omni execratione, prosequendas in solo sterili feminaciones, Solon legislatorum Græcorum sapientissimus, ratas habuit, Plutarcho teste in Solone. Aristoteles, abortum inanimati fœtus, & iam nata proles expositionem, (ut multi quidem existimant) probare visus est l. 7. polit. c. 16 Zaradas Persarum legislator, matrum, fororum, filiarumque connubia fuscæque commixta, tem iustissimam arbitrabatur. Lex Christi, omnia hæc propudia sustulit ex orbe: ut propterea quod scite tradit S. Methodius, l. de castitate apud Photium Codice 257. in parabola de qua Iudic. 9. Rhamnus quæ castitatis typus est, legi Evangelicæ respondeat, & regnare per eius tempus dicatur. [Rhamnus (inquit) Virginitatem denotat. Rhamnus enim arbor casta est, & fortasse ex simili quadam cum Virgine natura, stirps hæc, ῥαμνός καὶ ῥάμις appellatur; Rhamnus quidem propter robur & fortitudinem contra voluptates. Ἀγνὴς verò, quod omni ex parte casta & pura sit. Vnde & Heliam ferunt à facie Iezabelis mulieris fugientem, ad rhamnum primum venisse, atque exaudiri fuisse, cibumque accepisse, quia fugientibus stimulum carnis, & feminam, & voluptatem, perfigium & regamentum, castitatis lignum germinavit, quod ab aduentu principis Virginitatis Christi, regnum in homines obtinuit: hoc enim vincum, cuius ipsos nunquam peniteret, post Christi aduentum arripuerunt homines, cum singulorum aliorum quibus data fuerant leges, ante Christi aduentum, regnum habens à se ipsis celeriter excussissent, & contrario falsoque parere, & se subicere maluissent.]

Verè agnoscere possumus, cum ex aliis capitulis, tum ex hoc maxime, impletum per Christi legem esse, quod prædixerat Hieronimus: *Gladius Domini deuorabit ab extremo terra, usque ad extremum eius; non est pax vniuersæ carni* Quem locum sic exponit ibi Origenes hom. 2. præfatus Christum esse qui loquitur, & dicit, *propter me exterminata est omnis terra.* [Considera (inquit) eam quæ in te est, quomodo exterminata sit terra, & hinc videbis post aduentum Iesu Christi, impleta esse quæ dicta sunt mortificationis membris nostris super terram; eam iam non operetur terra opera sua, non fiat apud iustum ea quibus antea caro fovebatur, non fornicatio, non immundicia, non adulterij luxuria, non idolorum seruitus, non venecidia. Dominus loquitur: *Quid putatis quia veni pacem mittere super terram? Non veni pacem mittere, sed gladium.* Verè antequam descendere, non erat gladius super terram, neque caro concupiscebat aduersus Spiritum, neque Spiritus aduersus carnem. Quando autem venit, & edocet sumus quæ carnis, quæque sint Spiritus, & doctrina eius, quasi gladius immisus diuisit carnem, id est terram à Spiritu, & exterminauit eam, quia mortificationem Iesu Christi circumferimus in corpore nostro, & non viuimus ultra iuxta carnem, viuunt autem Spiritus; & seminum non in carne, sed in Spiritu, ut non metum corruptionem de carne, sed de Spiritu vitam æternam.] De nitore sanctimonie leges Christi satis multa.

Item quoad legum Humanitatem.

619 Insuper verò præcessit mititate, & splendore humanitatis, quod deus illis fide legibus defuit. Adductus supra Zaradas, referente Theodoretò, mortuorum corpora canibus discerpenda volucribusque, porrigere Pertas, quorum erat legislator, constituit minus mirum sit, tam fœdè ac barbare hallucinatis viris sapientibus, (ut quidem habebantur.) Barbaros leges habuisse planè fœdas, & inhumanas barbarisque omnino congruentes. Ut Masagetas, legem de mactandis senibus comedendisque, Tibarenos, legem de præcipitandis ab altissima rupe, iis qui essent arate prouociores. Hircanos de canibus pascendis humanorum cadaverum carnibus. Scythas, de iis infodiendis cum cadauere demortui, quos ille viuus maxime adiuuaret.

masset. Hæc & alia anteriorum Christo Ethnicorum legislatorum probra, ex eorum legibus manifestata, monstrant apertissime quanta legislatoris nostri præ iisdem sanctitas, sapientia, & præcellentia fuerit. Et accedit quod accurate considerat Origenes lib. 1. contra Celsum *sub medium*, mortalium, his feritibus & omni genere nequitiae inquinatissimorum, reuocatio ad honestatem summam, per obseruationem legis Christi. Splendide quoque in eo argumento versatur Eusebius Orat. de laudibus Constantini Magni, *sub medium*, demonstrans ante promulgatam orbis legem Christi, quanta Idolomanie cæcitas orbem occuparet; iis in Deos recentius, quos turpissimos, ferissimos, impiissimosque fuisse, profitebantur illi ipsi qui colebant. Addit, quanta barbaries mundum propè vniuersum ageret, ad horrendas cædes, etiam propinquorum, specie sacrificij, & Diis litandi humano sanguine. Subdit de infinitis turbis, & implacabilibus orbe toto grassantibus; nec non de impurissimis, & vel sola commemoratione contaminantibus copulationibus, per variorum populorum scita legesque passim vigentibus. Crudelitates denique varias ad Anthropophagiam usque, & parentum macerationem grandantes, refert, & omnia illustrat subiectis exemplis. Concludit autem, promulgatione & obseruatione legis Christi, iam tetram, tamque abominandam vniuersi faciem, speciositate Christianæ sanctitatis & humanitatis, summo bono nostro fuisse commutatam.

De Spiritu honestissimo per noui Testamenti ministros communicato, sic scribit S. Chrysost. sub finem homiliae in Eutropium, & in illud *affert Regina*, Quid Spiritus S. fecerit, vel nunc vide. Inuenit terram adopertam Demonibus, & calum ex ea constituit. Nolim quæ præsentia sunt, cogiteris; sed quæ tum erant ad memoriam reuocetis. Tunc erant lamenta, tunc nullo non loco delubra, & omni in loco fumi, nusquam non nidores. Scottationes ubique locorum exercebantur; ubicumque terrarum hostiæ sacrificiæ Gentilium. In quibus non terribus debachabantur Demones: Ubique gentium, arx summa à Diabolo consecrata erat. Nulla non regio, palmam tribuebat impudicitiae. I. Eueritisse hæc omnia Paulum per Christi legem, monstrat consequenter Chrysostomus. De summa honestate præcipuæ & radicalis legis à Christo positæ, quæ est de dilectione insigniter disserit idem Chrysost. hom. 5. in ad Roman. in *moral.*

Quod si posteriorum Christo legislatorum fatuitatem ac turpitudinem, cum sanctitate Christi & sapientia contendere velimus, non est quod in fatuas simul ac probrosas Thalmudistarum, & impias plerasque Sinarum ac Iaponiorum Christi tempora consecutorum legislatorum, leges ex curramus: cum ex vno Mahomete, qui legislatorum huiusmodi omnium potentissimus visus est, docere liceat, nullam esse luci ad tenebras comparationem. Sunt sanè adeo fæda & spurca, adeo item tetra & horrenda, quæ electum illud Satanæ organum legibus suis mandauit, vt vel relationi parcendum, pudor iubeat. Rectè autem pronuntiasse videtur Gulielmus Paris. lib. de legibus cap. 18. tantas vefanias & nequicias, ab homine vaccino atque porcino inductas, nomen legis per intro-

Theoph. Raynaudi de Attrib. Christi.

lerabilem abusum præferre. Qui ibidem & cap. 19. in *fine*, cordatiores quosdam Saracenos refert, inficiatos fuisse, verè esse Mahometi leges, quæ venditantur eius nomine; quod adeo fæda & tetra sint, vt nulli vniquam venire in mentem potuerint, qui thicam cerebri retineret. Sed ea verissima potius aculatio, aut damnatio, quàm excusatio est Mahometis, quem leges illas verè conscripsisse, Agarenii omnes consentiunt. Et quisquis tandem eas tulerit, perinde nobis est. Nam eas ab aliquo eius Gentis latas, conscribantur Agarenii, iisdemque reguntur. Manum de tabula moueo, tot tantarumque horrore, ad primum in eas aditum correptos. Videant qui illius camarinæ fectorem non refugerint, Cantaculenum in orationibus contra Mahometem, Cusanum in citratione Alcorani, Viuent lib. 4. de veritate fidei Christi. Pium II. Epist. ad Morbisanum, Turcorum Principem, Ricoldum & alios, qui extant ad Alcorani calcem.

*Christi Legislatoris, comparatio cum
Moysè, & legum virius-
que contentio.*

620 Verùm huiusmodi legislatores Deo inuitos, & magnam partem vitæ corruptissimæ cum legislatore nostro composuisse, pudore propè tangor. De Moysè Hebræorum legislatore, viro sanctissimo, aliter statuendum discernunt Hebræi: eumque Christo, non componunt modò, sed & præferunt. Hoc argumentum diligenter tractauit Apostolus propè tota Epistola ad Hebræos, multisque ex capitibus, quantum vterque legislator inuicem discrepent, manifestum fecit. Quamquam quod Moysen isti legislatorem numetant, & ita quoque vocant Diodorus Siculus. Et alij Ethnici apud Iustinum, Orat. ad Gentes, decipiuntur apertissime: nec id admisit Apostolus, qui docet, Moysen non nisi fidelis famuli in domo Dei partes obeuntem, promulgasse quas à Deo legislatore acceperat leges, non verè earum fuisse autorem. Quod de vniuersa lege veteri affirmandum esse, (quicquid Canus 2. de Locis cap. 18. ad 2. & Salmeron disp. 61. & 62. in Acta secus affirmant.) rectè statuit Suarez lib. 9. de legibus cap. 2. à num. 11. & scitè Prosper lib. 1. de promiss. cap. 40. qui Iudæos, non Moysen, sed Dei iura secutos, indeque Iudæos dictos affirmat. Cum è contratio Christus, tanquam verè vnigenitus, & excelsior cæli factus, leges suas Ecclesiæ fixerit, non alienas promulgauit. Et fuit tamen Moyses in eo ministerio, & in aliis quibusdam adiunctis, typus Christi; sed valde rudis & inadæquatus, vt benè prosequitur S. Bern. hom. 1. in Oâ. Paschæ, verbis illis. [Sanè quod interponit signanter repetens, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine, ad Moysi differentiam arbitror accipiendum: Moyses quidè in aqua venit, à qua & nomen accepit vt Moyses vocaretur. Recolant quibus nota est historia veteris Testamenti, quemadmodum in Ægypto, dum paruuli omnes Israëliti germi- nis necarentur, expositum in aquis Moysen, tulerit filia Pharaonis. Et vide si non manifestè, Christi & in hoc ipso videtur præcessisse figura. Simili nempe cum Pharaone etiam Herodes suspicione laborans, ad eadem con-

P p uersus

uersus est crudelitatis argumenta; sed eodem modo est & ipse delusus. Vtrobique pro vnius suspecta persona trucidatur numerositas puerorum: vtrobique, qui quærebat, euadit. Et quomodo Moysem filia Pharaonis, ita Christum quoque Aegyptus (quæ non immerito Pharaonis intelligitur filia,) suscepit conseruandum. Manifeste tamen plusquam Moyse hic, vtpotè qui venerit non in aqua tantum, sed in aqua & sanguine. *Aqua enim multa, populi multi.* Venit ergo in aqua tantum, qui congregauit quidem populum, sed populum non redemit. Nam & ipsa quoque de seruitute Aegypti liberatio, non Moyse, sed agni sanguine facta est, liberandos nos præfigurans à vana nostra conuersatione huius seculi, sanguine agni immaculati Christi Iesu. Hic est verus legifer noster, apud quem copiosa est redemptio. Mortuus est enim, non tantum pro gente, sed vt filius Dei qui dispersi erant, congregaret in vnum. Satis de personis. Ad leges conferendas accedamus.

621 Leges tulit Christus, non typicas, vnamque dumtaxat habentes, postea futurorum bonorum, & ad nihil perfectum adducentes, planèque exluces, & sine peccatorum remissione seruatas: tantum in baptisimatibus, & portibus, & iusticiis carnis sitas: cuiusmodi erant leges Moysi, quas propterea nudam maceriem, Deum inter & idola nominat Nazianzenus orat. 40. Non inquam tales leges tulit Christus, sed feraces cœlestis gratiæ, & hominem interius mundantes: nec nudè præcipientes, sine sublimitatione virium ad id necessarium, (quod est foueam aperire, & vim ad eam refugendam non suppeditare,) se munientes hominem ad id præstandum quod dicunt. Vnde fit, vt non sicut olim sub lege Moysi, quod ab Apostolo Roman. 7. notatum est, benèque exponit S. Augustinus l. de Spiritu & littera c. 5. homo accepto mandato, & per illud cognitione peccati, exordeat multo magis, in verum, à quo per frantum gratiæ & rationis cœlitus roborata, non auertitur: sed illuminante legislatore Christo lumen scientiæ, & vires ad præstanda quæ nouerint communicante, faciliè dirigitur ad rectum omnium legum finem, æternam inquam salutem suam, ad quam lex Moysi, etiam cum gratia Dei aliunde adiuncta, non perducebat cum effectu, nondum propalata Sanctorum via, vt disserit Apostolus Hebræorum 9.

Eaque ex causa vt philosophatur Origenes hom. 12. in Exodum, *sub medium*, facies quidem Moysi collustrata diuinitus est, sed manus visæ leprosa. [Illud quoque intueri, (inquit) quale sit, quod in lege vultus quidem Moysi glorificatus refertur, licet velamine contegatur: manus autem eius, intra sinum missa, leprosa facta memoratur sicut nix. In quo mihi videtur forma totius legis plenissimè designari. In vultum enim eius, sermo legis, in manu opera designantur. Quia ergo ex operibus legis nullus erat iustificandus, nec aliquem ad perfectum adducere poterat lex, idcirco manus Moysi leprosa fit, & in sinum reconditur, tanquam nihil perfecti operis habitura: Facies verò eius est glorificata, sed velamine regitur, quia sermo eius habet scientiæ gloriam, sed occultam. Vnde & Propheta dicit: *nisi audientis occulta, plorabit anima vestra.* Et Dauid dicit: *Incerta & occulta sapientia tua,*

manifestasti mihi. In lege ergo, Moyses solum faciem habet glorificatam; nec manus eius habent gloriam, immò potius & contumeliam.] Propterea etiam, non Moyses, sed Iesus populum in terram promissam, cœlestis regni imaginem induxit: vt pulchrè tradit Iustinus in Colloquio cum Tryphone. Compensationes item per illud tempus promissæ, nec differendæ ad nouam vique legem, erant tantum temporariæ, & de bonis terræ. Quo egregiè planè S. August. q. 33. in Num. initio, refert distinctionem illam cuius mentio est Numerotum 19. [Si ergo (inquit,) *hæc est distinctio legis, quæcunque præcepit Dominus.* Proculdubio magna est ista distinctio. Et rectè intelligitur duo Testamenta distinguere. Eadem quippe sunt in veteri & nouo: ibi obumbrata, hic reuelata: ibi præfigurata, hic manifestata. Nam non solum Sacramenta diuersa sunt, verum etiam promissæ ibi videntur temporalia proponi, quibus spiritale præmium occultè significetur: hic autem manifestissime spiritualia promittuntur & æterna. Temporalium autem bonorum, atque carnalium, & spiritualium atque æternorum, quæ clarior certiorque distinctio est, quam passio Domini nostri Iesu Christi, in cuius morte satis constitit, non itam terrenam, transitoriâque facilitatem, à Domino Deo pro magno munere sperandam & optandam: quandoquidem in Vniuerso filio suo, quem tanta illa perpeti voluit, longè aliud à se peti expectarique oportere, apertissima distinctione declarauit.]

Merito igitur reprobatio facta est prædicti mandati, propter eius infirmitatem & inutilitatem, vt ad Hebræos c. 7. traditur. [In lege (ait Philippus Abbas lib. 1. in Cant. c. 7.) quædam vini austeritas inuenitur, quæ operatur iram, gratiam non largitur; quæ dentem pro dente, oculum pro oculo vult auferri, reperiunt ferientem, maxillam alteram non offert. Lex quidem iubet multa, iubet magna, sed in lucem obscura non producit. Si quid vitale profert, tenacem paleam sperducit, mentes cæcos onerat, ceruices duras aggrauat, & obtundit, gratiæ lenitatem, suauitatem Spiritus non infundit. Lex benè pro meritis dat temporalia vel promittit, delinquentem cruciat, penas meritis non remittit; seuerum iudicium, gratiam iustitiam operatur, nescit misericordiam, gratiæ & sine pretio non placatur. Quis talem legem vnam, & non dentes eius durius obstupescant? Cuius gustus & palatum, non hoc haultu grauius amarescant? Vbi sine misericordia regnat ira, iudicium exercetur, cum dignè misericordia super iram & iudicium exaltetur.] At lex Christi, ex omnibus capitibus penas quæ legem infirmatam diximus, commendanda venit. Quod deus in legislatorem Christum refundit, à quo ipsa tam prouidè & sapienter, tantoque nostro cum fructu est constituta. Et quia lex antiqua erat humilis & abiecta, Christiana verò sublimis & eminens; hæc in monte illa in valle data est, ex S. Gregorio h. m. 11. & 12. in Ezech. Videndus insigniter in hanc rem differens Saluianus lib. 2. ad Ecclesiasticam legem & Euangelij differentias.

Quemadmodum

Quomodo lex Moysi, dicta non bona.

622 Non in simulo probri vilius aut cul-
pae, legem veterem, vel eius promulgatorem
Mosem. Fateor omnia legis praecepta sancta
fuisse, & mysterio aliquo facta: quod diligenter
prosequitur Gulielmus Paris. lib. de legibus, per
prima septemdecim capita, demonstrans, legem
veterem & Mosem, non debere reprehendi.
Nec id fecit Apostolus, cum deprecauit prae-
legem nouam legem Moysi, eamque vitio & repre-
hensione non carere affirmavit. Sensus enim
duntaxat est, non fuisse in lege Moysi ea deco-
ra, ob quae lex noua est longè pluris facienda.
Item sensus est, fuisse in lege veteri pleraque
aspera & incommoda citra culpam vllam legi-
slatoris, & verum legis ipsius naturam, quae eam
redderent seruati difficilem; ac si per se specta-
retur, impossibilem. Eoque sensu, praecepta Mo-
saica, apud Prophetam dicuntur *praecepta non
bona*, quod ad vitium abutentium libertate,
nec eam roborantium & regentium aduoca-
tione Spiritus iam tunc per Christi merita
conferendi, si vt par erat, posceretur, refert Cle-
mens Romanus 6. constit. cap. 21. sic Glossans
ea Prophetæ verba, *dedi eis praecepta non bona*.
[Illis qui noluerunt videre, neque audire, non
quia priuati essent facultate partium animi, sed
quia nimia erat eorum peruersitas ac malitia,
illis inquam, dedi, praecepta non bona, & iusti-
ficationes in quibus non viuunt in ipsis. *Non
bona* dico, illorum scilicet proposito, (ferrum
enim ad vrendum, & scapellum ac medicamen-
ta, inimica sunt non valentibus;) non sunt au-
tem seruata propter eorum contemptum obe-
diendi. Ex quo fit, vt non seruata, mortem eis
afferant.] Dicit tamen mandata non bona, eo
sensu quo Apostolus dixit, *litteram occidere*,
grauiter contra Celsum prosequitur Origenes,
sub initium libri 7. In se tamen, ea mandata
bona erant, sed Christi doctrinis euacuata,
provt Apostolum intellexit Isidorus Pelusiota
lib. 3. Epist. 53. verbis illis. [Euangelium
lege multo praestantius est. Lex enim, beni-
gnitatem in eos duntaxat, qui eiusdem natio-
nis sunt, concludit: Euangelium autem ad
alienas etiam nationes, eam porrigit. Illa item
amicos charos habere iubet, hoc vt hostes etiam
amemus, monet. Illa quippe vt pueris, leges
imponit; hoc autem vt Philosophis, excellen-
tia dogmata praescribit. Atque illud est, quod
vt tibi exponerem postulasti, *legem mandato-
rum in doctrinis euacuans*. Euacuauit enim non
euertendo, sed in sublimiori Philosophia eam
includendo. Siquidem adulterij interdictio,
sub eo praecepto maxime continetur, quod im-
pudicis oculis mulierem intueri vetet. Atque
item non occidere, sub eo includitur quo iras-
ci prohibetur.] Nihil igitur ex Apostolo alle-
gatur, quod sanctitatem legis à Mose promul-
gatae labefaceret. Quin potius ex Apostolo con-
stat, legem sanctam fuisse, & mandatum iustum
& bonum, bellèque in legem Moysi cecidisse
Iaculentum illud legis diuinæ elogium, quod
David pangit Psal. 18. vbi post descriptam in-
credibilem cæli speciem, & Solis in cælo con-
stentem pulchritudinem planè eximiam, con-
tentionem facit nitentissimæ illius pulchritu-
dinis, cum pulchritudine diuinæ legis, quam vo-

Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi

cat immaculatam & conuerentem animas, fide-
lem sapientiam praestantem paruulis, rectam, lati-
ficantem corda, lucidam, illuminantem oculos, san-
ctam, permanentem in seculum seculi, veram in
semetipsa iustificatam desiderabilem super au-
rum & pretiosa quacumque, ac dulciorem super
mel & fauam.

Hoc splendidissimum diuinæ legis elogium,
Iustinus agens cum Tryphone ad solam legem
Christi vult pertinere, exclusa Moisaica: reuocit-
que Iudæos, quod de lege Moysi illud accipe-
rent, sic scribens. [Quo magis persuadeam vos
nihil in scripturis intelligere præferam & aliud
Psalmum Davidis afflati Sancto Spiritu, vt cum
vos eum ad Salomonem ex illo prognat-
um, & ipsum Regem vestrum accomodare co-
nemini. Refertur autem & hic ad Christum no-
strum Dominum: vos verò verborum similitu-
dine vos ipsos decipitis. Nam cum dicit, *lex
Domini est irreprehensibilis*, non illam futuram,
sed Moisaicam interpretamini, reclamante Deo,
qui nouam legem, nouamque Testamentum pol-
licetur.] Non grauatè dederim, verbas Davidis
ad omnem diuinam legem, naturalem, scriptam,
& Euangelicam pertinere. Quod Petrus Da-
miani serm. de Resurrectione, diligenter perse-
quitur. Sed salua semper esse debet legi Euan-
gelicæ prærogatiua dignitatis, quoad omnia pro-
posita decora. Et vt ait idem Damiani, è tribus
illis diuinis legibus, [Prima est immaculata, se-
cunda magis, tertia maxime. Sic & conuertens
animas.]

*Lex Christi, præ Moisaica, longè magis
conuertens animas.*

623 Hoc de animarum conuersione per
legem Christi, multo plenius praestitum ab ea,
quàm à lege Moysi, nemo non videt. Propterea
enim Moses, exili voce, & impedita, fuisse pro-
ditur. Christi verò vox in omnem terram dif-
fusa est, & lex eius vbis insonuit: & sicut alta
voce ac grandi insonante, exiliis opprimitur;
ita ad vocem loquelæ grandis Christi fide pro-
mulgata, siluit Moses. Ideo auriculam seruo
sacerdotis Moisaici abscidit Petrus, vt signifi-
cetur fidem Christianam cuius caput visibile
est Petrus, abrogaturam fidem Iudaicam, vt
commentatur Origenes Tract. 33. in Math.
Verbum enim fidei per auditum concipitur.
Quod aliter dixit Isidorus Pelus. lib. 1. Epist.
257. [Ex oriente luce matutina, lux nocturna
abscedit. Claro Sole oriente, syderum chorus
obscuratur. Cum purus ac liquidus dies illu-
xit auroræ umbræ finem accipiunt. Cum Euan-
gelij sapientia effulset, legis puerilis institutio
munus suum exercere desuit. Sic nempe vocis
vsum amittit Zacharias, posteaquam noua at-
que admirandæ salutationis, letum nuncium
audiuit.]

Idem significasse silentium Zachariae, Patris
Baptistæ, tradit his versibus Sidonius, carmine
16. quod est Eucharisticum ad Faustum allo-
quens Christum, & Spiritum eius.

*Quique etiam Eliam terris misisse se-
cundum,
Zacharia iusti linguam placate ligasti,
Dum faceret sermum rufesa puerpera pa-
irem,*

Rp 2 Editus

*Edicta significans inisso reticere Pro-
pheta,
Gratia cum fulsit, nosset se ut lex ta-
ciuram.*

*Quam suavis lex Christiana, prae
Mosaica.*

Hinc liquet, quanto iure, Lex Christi prae Mosaica dici poterit *conuertens animas*. Nec sanè poterat lex Mosis animas valde multas conuertere, cum ipsa sibi inieceret compedes; seque vnus prouincia, nec admodum diffusa angustis carceret, vt Eusebius initio operis de Demonstratione Euang. egregie aduertit. Arcubatur enim sacrificia & ceremonias praecipuas legis, ad templum Hierosolymitanum, vt videre est in praeepto de oblationibus, & celebratione Paschatis, & Pentecostes, & festi tabernaculorum. [Cum igitur cum locum tam multis signis ostendat totique illuc cum toto genere totaque domo ire oportere praecipiat, qui fieri potest, vt ea quae dicit, velius conueniant, qui breui intervallo à Iudaea distant nedum gentibus quae in toto terrarum orbe degere intelliguntur? Eo magis quod ne veniam quidem villam tribuit iis qui transiliant quaecumque praescripta sunt, ac potius execrationem omnibus quicunque non omnino omnia seruauerint denunciet, ad verbum sic dicens *Execrabilis quicunque non steterit in omnibus quae in hac lege scripta sunt, vt faciat ea.*] Addit, leges plethaeque latas Leuitici 5. & 9. aduersus eos qui inuoluntarie aliquid praestitissent, quod lex expiari vellet additione templi Hierosolymitani, & sacrificij ibidem peracti. Quod multo magis iis qui voluntarie legem violassent, indictum fuisse, non est dubium, vt rectè concludit Eusebius, qui subdit. [Quid ad haec igitur argumentari oportet, quando vt dictum est, cuncta redigens in summam Moses, sic imprecatur, *Execrabilis omnis quicunque non steterit in omnibus quae in lege scripta sunt vt faciat ea.* Ergo etiam in extremis terrae finibus habitantes, si ritus Mosaicos seruare volebant, vt talem execrationem vitarent, promissamque Abrahæ benedictionem contingerent; hæc omnia facere oportebat: ac ter singulis annis Hierosolyma petere: ex omni praeter ea natione, quae tales sibi ritus seruandos proposuisset, feminas partu modò ac doloribus leuatas, tam longum iter ingredi, vt quod imperasset Moyses sacrificium pro singulis puerperis offerrent: Item qui aut mortuum corpus attigissent, aut peierassent, aut inuiti aliquid fecissent, eos ab extremis terrae finibus venire, ac properantes excurrere ad eam quae lege sancita esset, purgationem, vt execrationis poenam effugerent? Sed planè perspicis vt vel ipsa Hierosolyma in colentibus, atque in vna Iudaea versantibus, ac degentibus, Mosaicum illud viuendi institutum, seruatu difficile esset, nedum tale vt posset à reliquis gentibus obseruari.] Quare multo magis lex Christi, fuit conuertens animas quam lex Mosis, & Christus tanto sublimior & melior Legislator quam Moses, quanto differentius prae illo nomen hereditauit. Et idem de reliquis à Dauide propositis legis Dei dotibus, monstrare facile est, cum eodem Damiani & cum Liraro latè id prosequente, in praefatione ad Euangelia.

624 Religio tamen sit praeferre dulcedinem, in qua praecellit planè lex Christi. Poterit sanè lex Mosaica, dici dulcior super mel & fauam, eo quod condiente eam Spiritu gratiae, amator illius abstergeretur, hieretique suauissima. Quod ferunt frequentes cōtestationes apud Prophetas de legis leuitate & facilitate. Sic Isaia. 10. *em-
putrescet in gum à facie olei.* Et Deuter. 32. *dic-
tur, pes in oleo, & in pedibus eius quod Cellenti
l. de panibus c. 26. de dulcedine in via laboriosa
explicat, qualis erat via legis, dulcedine dicitur
nitus scatenis. At ea suauitas, non nisi ex al-
pergine mellis Evangelici, anticipatè superflua,
deriuabatur: Ex se verò lex amarissima & inuig-
uissima erat. Quae mihi germanissima esse vide-
tur causa, cur Deus Leu. 2. mel & cetam in altare
suum inferri ueretur: sed iuberet adhiberi oleum,
quod amaritudine oliuarum exprimitur, scio
illius interditi varas à variis prolatis fuisse cas-
sas, praeter ficiolas illas quas profert Plutarchus
lib. 4. Sympol. q. 5. Nam Petrus Blesensis Episcopus.
112. id refert ad detestationem mellitorum ver-
borum, & adulationis. Idem Episcopus. 100. con-
damnari ea lege, superiores qui toti sint mellis
cum probum eoque nomine dignum prefe-
ctum, necesse sit seueritate benignitatem tem-
perare, ne laxentur & desiliant omnia. S. Hiero-
nymus episcopus. ad Gaudentium & S. Cyrill. 1. 1. de
adorat. notatum volunt, quantopere auerteret
Deus insaniosum mel voluptatis, & hominè qui
sit Cereus in vitium plecti. Nam & Plato apud
Clementem Alexandrinum lib. 7. Strom. Vo-
luptate homines effici cereos, expostulat.
Philo l. de victimas offerentibus, ad apisi impu-
ritatem confagit Ex bubulo enim caduere pro-
gigni apem, idèoque impurum animal haberi
docet. Sed impurum animal haberi apem, non
dabunt qui eius puritatem summam extollunt.
S. Ambrosius l. 1. de Virginibus, comparat
apem Virgini; Rusticus ad tertium symboli ar-
ticulum, & ex externis doctus Poeta 4. Georg.
Plutarchus lib. de praeeptis conubialibus & lib. de
causis naturalibus à quibus quantopere apes im-
puritatem omnem auerteret, multis monstrat.
Et plenissime idem prosequitur Aldrouandus lib.
1. de insectis c. 1. Mihi ergo interditi quo mel
& cera ad altare Dei inferri uetabatur, Germa-
na ratio esse uideretur, quod legem ex se insuauissi-
mam, Cera quae mellis hospitium est & mellis
suauitas dedeceret Nunc verò & mel & cera in-
feruntur Ecclesiis ob summam suauitatem legis
gratiae; & quia nihil facilius & suauius in ea,
quam rectè agere & legem exequi. Videndos
qui id plenissime prosequitur S. Chrysostomus
Tom. 2. in ad Ephes. in morali; & tom. 13. in ad
Romanos ad illud, *qui enim in carne sunt.**

*Christi supra Moysen legislatorem praecel-
lentia, nihil derogat, quod sub lege
factus dicatur.*

625 Ex proposita contentione legum
Christi, ac legum ab aliis quibuscumque legisla-
toribus propositarum, perspicua est quam inuestiga-
bamus, Christi quatenus legislatoris praecellen-
tia.

tia, & eminentia supra omnes alios legum latore, etiam Moſem, propterea ipſe extenſa voce, *Legiſlator* utcumque audire poteſt. Opponitur taxat videtur poſſe, hæc non ſatis coherere, cum ea ſubiectione Chriſti ad legem Moſis, quam præ ſe ferunt variæ Scripturæ. Nam ad Galatas 2. dicitur, Deum *miſiſſe filium ſuum factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret.* Quid quod Apoſtolus conſtituitur, quo quot circumciſionem accepiſſent, aſtrictos eo ipſo fuiſſe ſervandæ legi Moſaica. At conſtat Chriſtum ſuſcepſiſſe ſignaculum circumciſionis. Subiacuiſſe ergo videtur legi Moſaica, quam ipſemet profeſſus eſt ſe veniſſe adimpletum, non ſolum Matth. 5. Tantum non profeſſus, ſe illi eſſe obnoxium. Idque agnoſcere videntur plerique Patrum, tradentes, Chriſtum fuiſſe legi veteri ſubditum.

Negandum tamen eſt aliquid legiſlatoris noſtri eminentiæ decedere ex hoc capite, quandoquidem Chriſtus, non de iure, (vt recte ſtatuit creditus Anſelmus ad Galatas 4. in illud *factus ſub lege*;) Sed tantum quoad uſum, ſeu de facto, legi Moſaica ſubiacuit. Quod enim Soto in 4. diſt. 2. q. 1. art. 5. & Suarez 9. de legibus c. 5. num. 7. recte vidit, lex Moſaica non obſtringe- bat niſi filios Abrahæ, via ſeminalis & ordinariæ propagationis procreatos; cuiuſmodi non fuit Chriſtus. Quod ſi *factus ſub lege* dicitur, non eſt ſenſus eum fuiſſe legi obnoxium, ſed ipſum vltro ſubiſſe de facto onus legis, quo de iure non tenebatur; nec aliter ſe geſſiſſe, quam ſi legi fuiſſet obnoxius. Niſi ſi aliquando, ad exemptionem ſuam prodendam, & vt filius Dei agnoſceretur, aliter fecit. Vt cum Matth. 12. obſtreptibus Iudæis, & violatum ab eo Sabbathum expoſtulantibus, reſpondit; *Dominus eſt Filius hominis, etiam ſabbathi.* Circumciſionem autem non idcirco ſuſcepit, vt per eam Iudæis aggregaretur, ſed propter alios fines, de quibus S. Thomas Opusculo 60. c. 5. & Toletus in c. 2. Lucæ annotat, 30. & quia vniciuſque titulus quo circumciſus fiebat obnoxius ſervandæ legi Moſaica, erat aggregatio prædicta; inde efficitur, Chriſtum ſuſcipiendo circumciſionem, non contraxiſſe obligationem ſervandæ legis Moſaica; quam quomodo veniſſe ſe adimpletum, ſi profeſſus, quamvis ea non teneretur, mox attingam ex Gennadio. Patres denique Chriſtum legi Moſaica ſubditum affirmantes, de voluntaria quoad factum & uſum ſubiectione, accipiendi ſunt; non de iure, quod circa Chriſtum nullum erat: quamvis vt de maledictio liberaretur, vltro illud in ſe ſuſceperit.

Quanta inde nobis à Chriſto, bona.

66 Eſt verò quod infinitam in nos legiſlatoris noſtri beneuolentiam, & inexhauſtam charitatem, æterna gratiarum adione proſequamur. Legis enim Moſaica importabili onere in ſe ſuſcepto, omnibuſque legis granationibus vltro admiſſis, ab iis nos liberavit, præceptis & numero & facilitate & vtilitate præcellenti- bus, nos aſtrinxit contentis. [Finem illis im- poſuit (ait de Chriſto legalibuſque præceptis agens Clemens Romanus 6. Conſtitut. c. 22.) implendo illa priuſ. Nam & circumciſus eſt, & aſperſus, fecitque ſacrificia, & holocauſtomata, aliſque conſuetudinibus legis vltus eſt, ac factus

eſt ipſe legiſlator, plenitudo legis.] Et mox c. 23. [Qui tunc iuſſit lege, vt quiete & cum vacatio- ne Sabbathum celebrarent ad meditando le- gem, nunc iuſſit, vt quotidie legem Creationis & providentiæ conſiderando, gratias Deo age- remus. Circumciſionem ſuſtulit, quam in ſe im- pleuit. Ipſe enim erat, cui reſeruata erat expec- tatio gentium. Item qui tunc legem tulerat de ſanctæ & religioſe iurando, & peierare vernerat; idem præcepit nunc, non iurare proſuſ. Iam baptiſma, Sacrificium, Sacerdotium, cultum loco circumſcriptum, aliter mutauit. Pro baptiſmum enim quotidianis, vnum tantum dedit, qui ſit in mortem eius. Pro vna tribu Sacerdotali, iuſſit ex vnaquaque gente optimos quosque ad Sa- cerdotium eligere; neque corporum vitia con- templari, ſed religionem, & vitam. Pro ſacrifi- cio cruento, rationale & incruentum, ac illud myſticum Sacrificium Corporis & ſanguinis Domini, quod in Symbolum mortis eius cele- bratur; pro cultu circumſcriptione loci definito, ab Oriente vſque ad Occidentem in omni lo- co denominationis, eundem laudibus celebrare præcepit, & iuſtum eſſe ſtatuit. Non igitur ſuſtulit nobis legem, ſed vincula.]

Origenes perpulchrè hom. 7. in Exodum, huc aptat, amaritudinis aquarum in Mara depulſionem per lignum. [Puto (inquit) quod lex, ſi ſecundum litteram ſuſcipiatur, ſatis amara ſit, & ipſa ſit mirtha. Quid enim tam amarum, quam vt puer octaua die Circumciſionis vulnus accipiat, & rigorem ferri tenera patiat infantia? Amarum ſatis, & peramarum eſt, huiuſmo- di poculum legis, in tantum vt populus Dei, non illi qui in Moyſe baptizatus eſt in mari & in nube, ſed iſte qui in Spiritu, & aqua baptiza- tus eſt, non poſſit bibere de iſta aqua. Sed ne guſtare quidem de circumciſionis amaritudine poteſt, neque hoſtiarum ferre amaritudinem valet, nec Sabbathi obſeruantiam. Si verò oſten- dat Deus lignum quod mittitur in hanc amari- tudinem, vt dulcis aqua fiat legis, poteſt de illa bibere. Quod eſt illud lignum quod Dominus oſtendit Moyſi, Salomon edocet nos, cum dicit de ſapientia, quia *lignum vita eſt omnibus am- plectentibus eam.* Si ergo lignum Sapientiæ Chriſtus, miſſum fuerit in lege, & oſtenderit nobis quomodo intelligi debeat circumciſio, quomodo Sabbata, quomodo lex lepræ ſervan- da ſit, qualiter immundi & mundi diſcrimen ha- beat, tunc efficitur aqua Merithæ dulcis; & amaritudo literæ legis conuertitur in dulcedi- nem intelligentiæ ſpiritualis, & hunc poteſt bi- bere populus Dei.]

627 Hoc quoque accipe ex Ambroſio ſerm. 32. de temp. in fine. [Fili] Iſraël peruenien- tes ad Maram, cum præ amaritudine aquam haurire non poſſent (habebat enim ſons aquam, ſed dulcedinem non habebat: erat delectabilis ad viſionem, ſed ſyncerus non erat ad ſaporem) iniecto in eam per Moyſem ligno dulcedinem ſuauiter potarunt: auſteritatem quam noxia vn- da geſtabat, ligni abſtulit ſacramentum. Quod quidem in figura factum puto. Aquam enim amatam in Mara, legem eſſe arbitror veteris Teſtamenti; quæ lex priuſquam cruce tempera- retur Domini, erat immixtis. Iubebat enim oculo pro oculo, dentem pro dente dari, & velut auſtera, nullum miſericordiæ refrigerium por- rigebat. At verò vbi ligno Euangelicæ paſſionis

est temperata, statim amaritudinem suam suauitate commutans, dulcem se cunctis præbuit ad potandum; sicut ait Propheta, *quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauam ori meo*. Dulcia enim sunt eloquia quæ iubent; Si quis te percussit in maxillam, præbe ei & alteram: si quis tibi auferit tunicam, relinque illi & pallium. Hæc ergo illa amaritudo quæ dulcedine commutata est, id est, austeritas legis, Evangelij gratia, temperata est. Amara est enim legis litera sine cuius mysterio, de qua ait Apostolus, *littera occidit*. At ubi passionis illis Sacramenta iunguntur, omnis eius spiritaliter amaritudo conditur. Et de ea dicit Apostolus, *Spiritus est qui uiuificat*.]

Sic Christus non legem soluit, sed adimpleuit. Quod quomodo præstiterit, accipe luculentis Gennadij verbis. l. pro Synodo Florentina c. 2. l. 5. initio. [Quatuor quartam lex antiqua continebat, iudicialia, mystica, moralia, & adumbrata. Iudicialia ad mitius traduxit. Nam cum in adulterio deprehensam, & eos qui de adulterio damnati essent, lex iubet lapidari, Dominus dixit, *qui ex vobis est sine peccato, primus lapidem iaciat aduersus eam*. Et iterum, *dentem pro dente, oculum pro oculo*, & reliqua; qui tibi dexteram maxillam percussit, *verte ei & alteram*. Moralia auxit Dominus, quæ sunt mandata & præcepta eius, non furtum facias, ne facias hæc & hæc, quæ diuini Apostoli pro fundamento habentes, Evangelica doctrina mundum illuminarunt ubi dicunt, *ne diligatis mundum hunc, neque quæ mundi sunt, quia mundus transiit & gloria eius*, & reliqua, ne singula enumerem. Figuralia & mystica (nam idem hæc duo significant) sustulit Dominus, circumcisionem scilicet, Sabbatum, animalium immolationes, Pascha & agnum. Adumbrata in aliam formam commutauit Dominus, pro umbra veritatem formans: pro ardenti rubo, Virgo quæ non comburitur; pro columna ignis, Sol ipse iustitiæ; pro Mose Christus; pro virga, Crux; pro arca, immaculata eius Ecclesia; pro transitu rubri maris, Pascha in quo nouum figurabatur; & hoc superueniente sustulit illud. Pro agno Christus, pro sanguine, Saluatoris sanguis; pro nube & igne, sanctum baptisma. Sed quid opus est cuncta enumerare? Cum omnes optime noscant, legis adimplenda, non soluenda, auctorem fuisse Christum.]

628 Quod si verè loqui volumus, non tam mandata, (quod Moses fecerat data lege,) quam benedictiones contulit nobis legislator noster. Ratiocinatio est S. Chrysostomi sanè egregia, hom. in illud, *nunc & ipse filius subiicitur ei*, ubi cum tradidisset, Christum curasse in descensu montis leprosum, addit. [Vide quantum discrimen inter veterem legem, nouamque gratiam, etiam omni ex parte. Moses cum ex monte descendisset, primam legem tulit, & mandauit ut castris excederent leprosi. Christus verò monte descendens, leprosum protinus mundat. Et ille quidem morbidus eliminat, hic verò curam eorum agit. Ascendit, Christus in montem, ascendit & Moses. Et hic quidem ut acciperet, ille verò ut daret. Ascendit Moses & inuenit montem impletum tubis, nubibus, tonitruis, fulguribus, turbinibus, caligine, quæ licet parum congruebant dexteræ & magnitudini apparentis, verum decebat, ut populus ille ad

pietatem erudiretur. At Christi gratia, cingrem ponit, seruitutem eicit. Non enim accepimus Spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepimus spiritum adoptionis. Et Moses quidem dedit decem mandata; Iesus autem Dominus Moyses, nouem beatitudines. Dictorum veritatem sciunt, quotquot aliquatenus Scripturas norunt. Prima beatitudo. *Beati pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum Cælorum*. Beati qui legunt, quia ipsi consolabuntur. Beati manseri, quia hereditate obtinebunt terram. Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Beati misericordes, qui ipsi misericordiam assequuntur. Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quia ipsi filij Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum Cælorum. Beati qui quando exprobrauerint vobis, & persecutauerint & dixerint aduersus vos, omne malum verbum, mentientes. Quare lex ponit decem mandata, gratia autem nouem beatitudines? Nempe decem mandatorum numerus, respondet numero plagarum Egypti. Decem plaga, Egypti impietatem castigant, & decem mandata populum erudiunt in sensum, id quod & littera Iota indicat, quæ denarius numerus scribi solet. Virgulæ enim formam & figuram præ se ferunt. Et virga erudebat Egyptios atque populum, Iesus verò Dominus noster, dat nouem beatitudines triplici ternario triplicem placentem coronam. Quandoquidem fratres adorabilis illa Trias, regalis illa dignitas, immaculata natura, indominabilis dominatio, in ternario gloriam habet, & veneratur Deus ternarij prædicationem in terra, & virtutum numerum, quod numero sanctæ Trinitati respondeat.]

vsus Doctrinæ.

629 Felices quotquot ex sancti legislatoris præscripto vitam degentes, non inane vel umbraticum nomen præferunt professorem tantæ sanctæ legis; qui non rei falsarij crimini, ut Saluianus l. 4. ad Ecclesiast. merito appellat, grandia specie pollicentes, rebus nulla restant mentientes Deo. Et nonne sanguineis lacrymis dignum videri debeat, leges mundanae tanto studio obseruari, cum & difficiles arduoque, & plerumque patrus sint cupiditatis, aut in solum bonum tendant eius qui tulit: Christi verò leges suauissimas & facillimas, tot pati aduersariorum genera, quot sunt leges? Verbum eiusdem Saluiani est ad calcem libri prædicti. Penes omnis sermo diuinus, habet amulos suos: quot genera præceptorum sunt, tot aduersariorum. Si largitatem esse in hominibus iubet Dominus, avarus irascitur. Si parsimoniam exigit, prodigus execratur, sermones sacros, improbi hostes suos dicunt. Horrent raptores, quicquid de iustitia scribitur, horrent superbi, quicquid de humilitate mandatur. Aduersantur ebriosi, ubi sobrietas indicitur; detestantur impudici, ubi castitas imperatur.]

Verum ut idem mox rectè admonet. [Cum et qui oderunt mandatum sacrum, causam odij in se ipsis habent. Omne fastidium non in præceptis legis, sed in moribus suis. Lex quippe bona est, sed mores malicie per hoc mutant homines propositum, & affectum suum. Si enim mores suas probabiles esse fecerint, nihil eis ex eo quod

quod lex bona præcipit; displicebit. Quando enim bonus quis esse cepit, non potest non diligere legem Dei, quia hoc intra se habet lex Dei sancta quod sancti homines in moribus.

Felices igitur qui non excusantes excusationes in peccatis, legum Christi duritiam, vel asperitatem non causabuntur: sed duritiam si quæ existit in legis obseruatione, à seipsum natam, humiliter professi, componere se ac fingere nitentur ad accuratam eius obseruationem. Beati sanè immaculati in via, ambulantes in lege Domini, scrutantes testimonia eius in toto corde exquirentes cum nec contenti dicere quod olim Moyses, *beatus sumus Israel, quoniam quæ placita sunt Deo manifesta sunt nobis.* Sed illud insuper Domini oraculum animo ingigunt, *si hæc scitis, beati estis, si feceritis ea.* Itaque diligenter & non perfunctorie attendenda cuius Christiano est, legis quam proficitur, summa cum sanctitate, & dignitate, par facilitas, quantum quidem est ex ipsa lege, & suppetis quas subministrat; dummodo subiecti dispositio non tenetur, & disloquetur reddatque operosum, quod rectum & leue alioqui foret. Sed præsertim in dignitatem legislatoris nostri est intendendum, quæ ad legis per eum traditæ obseruationem, urget nos maxime. Conclusio est Apostoli Hebræorum 2. huic loco congruentissima. *Propterea abundantiùs, oportet obseruare nos ea quæ audiuius, ne forte peressuamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prauaricatio & inobediens accepit iustam mercedis retributionem; quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, conestante Deo signis & potentis, & variis virtutibus, & spiritus distributionibus secundum suam voluntatem.]*

CAPVT VIII.

Christus Iudex.

630 **T** hic quoque titulus, connexus est cum titulos Regis. Nam iudiciaria potestas, est appendix regie, vel potius partiale eius constitutum. Nec est quod titulus iudicis videatur restringendus ad solos homines, atque adeò referendus ad sectionem: Nam certum est, Angelos quoque, esse à Christo iudicandos. Si enim Apostolus, de se & suis similibus verè dixit, *nescitis quia Angelos iudicabimus;* quanto magis Christus Dominus, qui non assidebit alteri iudici, sed erit ipse Iudex primarius, Angelos quoque iudicabit?

Non timendum prolixitati in disputatione de iudicio.

De Christo igitur Angelorum & hominum iudice disputaturus, fructuosissimo sanè argumento, non debeat extimescere vel prolixitatem, vel acerbicatem disputationis: cum nulla

sit materia de qua potius, aut frequentius, aut vberius sit sermocinandum, & agendum. De clausulam longe de hac re disputationis S. Chrysostomi, hom. 2. in 2. ad Thessal. [Dic mihi homo; Tribunali Christi cum sistendus sis, omnia magis loqueris quàm de isto? Et quidem si quando tibi cum iudice causa est, plerumque verbo tenus dumtaxat; non nocte, non die, non aliquo temporis articulo, non aliqua hora aliud quid loqueris; sed semper de causa illa quam agendum habes. Cum verò de omni vita tua rationem redditurus sis, neque alios etiam pateris, qui te iudici, huius admoneant? Atqui propterea cuncta perire semper, & intercidere, quod humano quidem tribunali temporalium rerum gratia sistendi, neminem non monemus, neminem non rogamus; indefinenter de illo solliciti sumus, omnia huius gratia facimus: ad tribunal verò Christi venturi, idque breui, neque per nos ipsos aliquid, neque per alios facimus.] Sed & Ruffinus ad 7. Symboli articulum, quanti interfit hoc argumentum nunquam fastidire, pulchrè his verbis attingit. [Arbitror admoendum, quod ista fidei traditio, quotidie nos vult de aduentu iudicis esse sollicitos, ut actus nostros ita præparemus, veluti reddituri imminenti Iudici rationem. Hoc enim erat quod & Propheta dicebat de viro beato; *Quia disponet sermones suos in iudicio.*] Non est ergo timenda argumenti adeò fructuosi, vel prolixitas, vel asperitas. Ne tamen in immensum cogar diffundere tractationem, attingam paucis quæ ad veritatem, & titulum, ac obiectum iudiciariæ potestatis Christi pertinent. Quæ verò ad circumstantias & adiuncta varia duorum primariorum & illustrissimorum actuum potestatis huius iudiciariæ pertinent, nempe iudicij particularis, & vniuersalis dumtaxat delibabo. Audium plenioris imò plenissime discussionis eorumdem, remittens ad Petrum Thyraum diligentissime & minutissime in eo argumento versatum, & ad alios infra referendos.

Iudiciaria Christi potestas, ex fide certa.

631 **E**ssè igitur Christum omnium Iudicem, sic indefinè loquendo, & ad hoc illudve iudicium rem non arctando, de quo postea, certum ex fide est. Ita enim aperte traditur in plerisque Scripturis, & illustrissimè Ioannis 5. ubi Christus de seipso dicit, *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem.* Quod accipiendum esse de filio propterea vestito, seu de Verbo subsistente in humanitate nostra, rectè tradit ibi D. Augustinus tract. 21. Imò aperte videtur id tradidisse ipse Christus, cum mox subdit, *sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso. & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filium hominis est.* Iure S. Augustinus 1. Trinit. cap. 13. Propositis his verbis, ad probandum quod filius in humanitate iudicabit, subdit; [Puto nihil esse manifestius.] Et verè sunt verba expressissima. Nam quod S. Chrysostomus hom. 28. in Ioannem, eique de more adherentes Theophilactus & Euthimius, ut reiciant Paulum Sanofatenum, qui ibi terminabit